

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Moderní učitel
CZ.1.07/1.3.00/51.0041

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Počítačové komponenty 2

doc. PhDr. Milan Klement, Ph.D.

Olomouc 2015

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Publikace vznikla v rámci ESF projektu „**Moderní učitel**“ s registračním číslem CZ.1.07/1.3.00/51.0041, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Recenzenti: PhDr. PaedDr. Jiří Dostál, Ph.D.
PhDr. Jan Lavrinčík, Ph.D.
Ing. Jiří Štencel

1. vydání

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

© Milan Klement, 2015

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2015

ISBN 978-80-244-4566-3

Obsah

Úvod	5
1 Sběrnice platformy PC	6
1.1 Základní pojmy - sběrnice (bus)	6
1.2 Sběrnice pro platformu PC	7
2 Rozšiřující karty	12
2.1 Videokarty (grafické karty) - základní pojmy	12
2.2 Typy grafických karet	13
2.3 Síťové karty	16
2.4 Modemy a faxmodemy	17
2.5 Zvukové karty	19
3 Pevné disky, disketové mechaniky, CD mechaniky	22
3.1 Pevné disky – základní pojmy	22
3.2 Pevné disky a jejich geometrie	24
3.3 Rozhraní pevných disků	26
3.4 Logická struktura pevného disku	30
3.5 Pružné disky (FDD) – základní pojmy	32
3.6 Disketové mechaniky	34
3.7 Mechaniky CD-ROM – základní pojmy	34
3.8 CD-ROM a jeho fyzikální princip	36
4 Počítačové skříně, napájecí zdroje, I/O rozhraní, pravidla pro sestavení počítače třídy PC	38
4.1 Počítačové skříně	38
4.2 Zdroje napájení	41
4.3 Vstupní/výstupní rozhraní	43
4.4 Pravidla pro sestavení počítače	45
Autor a Sumarizace použitých citačních a informačních zdrojů	52

Kapitola 1	Sběrnice platformy PC - Teoretický základ kapitoly (typy sběrnic, rozhraní sběrnic) - Úkol 1 – vysvětlení pojmu sběrnice - Úkol 2 – klasifikace sběrnic - Úkol 3 – ilustrace sběrnic za pomoci obrazového materiálu - Shrnutí kapitoly a kontrolní otázky a úkoly
Kapitola 2	Rozšiřující karty - Teoretický základ kapitoly (grafické karty – vývoj, struktura zobrazovací soustavy, síťové karty a jejich typy, zvukové karty a jejich typy, modemy a jejich typy) - Úkol 1 – klasifikace karet - Úkol 2 – charakteristika studovaných karet - Úkol 3 – ilustrace karet za pomoci obrazového materiálu - Shrnutí kapitoly a kontrolní otázky a úkoly
Kapitola 3	HDD, FDD, CD - Teoretický základ kapitoly (fyzická struktura pevného disku, souborové systémy, fyzická struktura pružného disku, média pro pružné disky, fyzická struktura CD a DVD, normy pro CD-ROM a DVD, média pro DVD a CD) - Úkol 1 – popis funkce a konstrukce pevného disku - Úkol 2 – charakteristika pojmu pružný disk - Úkol 3 – vysvětlení pojmu CD-ROM - Úkol 4 – ilustrace HDD, FDD, CD za pomoci obrazového materiálu - Shrnutí kapitoly a kontrolní otázky a úkoly
Kapitola 4	Počítačové skříně, napájecí zdroje, I/O rozhraní, pravidla pro sestavení počítače třídy PC - Teoretický základ kapitoly (skříně počítače třídy PC, napájecí zdroje AT a ATX, rozhraní CENTRONICS, RS 232, PS/2, USB, FireWire, On-Board, montáž komponent) - Úkol 1 – popis příslušenství počítačové skříně - Úkol 2 – klasifikace typů skříní - Úkol 3 – analýza napájecích zdrojů - Úkol 4 – popis jednotlivých typů I/O rozhraní - Úkol 5 – analýza postupu montáže jednotlivých komponent - Úkol 6 – ilustrace montážních postupů za pomoci obrazového materiálu - Shrnutí kapitoly a kontrolní otázky a úkoly

Úvod

Tato studijní disciplína Vás postupně seznámí se základy konfigurace dalších počítačových komponent. Rozsah témat je volen tak, aby Vám umožnil orientovat se v oblasti výpočetní techniky. Pokud tedy budete společně s námi sledovat následující výklad, získáte mnoho teoretických i praktických znalostí a dovedností, které Vám umožní rychlou a efektivní obsluhu výpočetní techniky.

Po prostudování této disciplíny budete schopni:

- identifikovat a jednotlivé komponenty PC,
- charakterizovat nejdůležitější vlastnosti vybraných komponent,
- rozpoznat jednotlivé komponenty počítače třídy PC a vysvětlit jejich funkci.

A nyní několik pokynů ke studiu

Budeme s Vámi rozmlouvat prostřednictvím tzv. průvodce studiem. Odborné poznatkové penzum najdete v teoretických pasážích, ale nabídneme Vám také cvičení, pasáže pro zájemce, kontrolní úkoly, klíče k řešení úkolů (**najdete je na konci studijního materiálu**), shrnutí, pojmy k zapamatování a studijní literaturu. Je vhodné, ale ne nezbytně nutné, abyste tento text studovali především u Vašeho osobního počítače a všechny popsané postupy ihned aplikovali. Také jsme pro vás připravili mnoho kontrolních úkolů, na kterých si ihned ověříte, zda jste nastudovanou problematiku pochopili a zda jste schopni ji aplikovat.

Proto je v textu umístěno mnoho obrázků, které Vám umožní rychlou a snadnou orientaci ve výkladu. Tyto obrázky obsahují skutečné zobrazení počítače, počítačových komponent, uživatelských rozhraní aplikací apod. Každý obrázek je navíc doplněn o orientační značky (tzn.: ikony čísel ①, ② apod.), které určují pozici nejdůležitějších prvků. U každého takového obrázku je potom umístěna příslušná legenda (zpravidla ihned pod obrázkem), která daný označený objekt nebo prvek popisuje a vysvětluje také jak je možné jej ovládat. Proto je vhodné nejprve daný obrázek (který vždy vysvětluje danou problematiku) prohlédnout, podle orientační značky identifikovat popisované prvky nebo objekty a poté si přečíst příslušnou legendu.

1 Sběrnice platformy PC

Cíle

Po prostudování této kapitoly byste měli být schopni:

- ♦ vysvětlit pojem sběrnice,
- ♦ charakterizovat jednotlivé typy sběrnic,
- ♦ demonstrovat znalosti o sběrnících pro platformu PC.

Průvodce studiem

Vítejte u úvodní kapitoly! Jistě Vám již dlouze nemusíme vysvětlovat jak postupovat, aby vaše studium bylo co nejefektivnější. Proto se rovnou podívejme, na co se při studiu zaměříme nyní.

Budou to sběrnice, tedy další důležitá součást počítačů. Pomyslně jde o další dílek stavebnice, kterou zcela poskládáme až po prostudování všech kapitol. Věříme, že studium se pro Vás stane hrou a společně úspěšně dorazíme do cíle. Z naší strany se budeme snažit o to, aby předkládaná látka byla co nejzábavnější a nejstručnější.

Bohužel se zde nevyhneme teorii, ale tato kapitola není příliš dlouhá, což Vás jistě potěší. Taktéž v maximální možné míře i zde využíváme názorných obrázků a grafů. Uvidíte, že se jedná o velmi důležité informace, které Vás budou jistě zajímat!

Potřebný čas pro studium kapitoly:

- 80 minut

1.1 Základní pojmy - sběrnice (bus)

Pod pojmem sběrnice obecně rozumíme soustavu vodičů, která umožňuje přenos signálů mezi jednotlivými částmi počítače. Pomocí těchto vodičů mezi sebou jednotlivé části počítače komunikují a přenášejí data (Minasi, 2002).

Zařízení jako jsou procesor, koprocessor, cache paměť, operační paměť, řadič cache paměti a operační paměti a některá další zařízení jsou propojena tzv. **systémovou sběrnicí (CPU bus)** (Clements, 1994).

Osobní počítače musí být navrženy tak, aby bylo možné jejich snadné rozšiřování o další zařízení (**zvukové karty, síťové karty, řadiče disků** apod.). Takovéto rozšiřování je velmi často uskutečňováno pomocí tzv. **rozšiřující sběrnice** počítače (častěji označované pouze jako sběrnice), na kterou se jednotlivá zřízení zapojují. Tato rozšiřující sběrnice a zapojovaná zařízení musí tedy splňovat určitá pravidla (Eliáš, 2012).

Pojem sběrnice

Podle způsobu práce a zapojení rozlišujeme několik základních typů sběrnic:

Typy sběrnic

- **synchronní sběrnice:** sběrnice pracující synchronně s procesorem počítače. Platnost údajů na sběrnici jednoznačně určuje hodinový signál. Tímto způsobem dnes pracuje převážná většina všech sběrnic.
- **pseudosynchronní sběrnice:** dovoluje zpozdit přenos údajů o určitý počet hodinových period (Kříž, 2003).
- **multimaster sběrnice:** dovoluje tzv. **busmastering**, jedná se o sběrnici, která může být řízena několika zařízeními, nejen procesorem.
- **lokální sběrnice:** spočívá ve vytvoření technické podpory toho, že se náročné operace s daty realizují rychlou systémovou sběrní. Tato

systémová sběrnice se prodlouží a umožní se tak přístup na ni i ze zásuvných modulů dalších zařízení (Klement, 2002).

Mezi základní parametry každé sběrnice patří (Minasi, 2002):

Parametr	Význam	Jednotka
Šířka přenosu	Počet bitů, které lze zároveň po sběrnici přenést	bit
Frekvence	Maximální frekvence, se kterou může sběrnice pracovat	Hz-MHz
Rychlost (propustnost)	Počet bytes přenesených za jednotku času	B/s-MB/s

Parametry sběrnice

Úkol 1.1 (krátký úkol)

Je možné osobní počítače rozšiřovat nebo je jejich konstrukce od výrobce pevně daná?

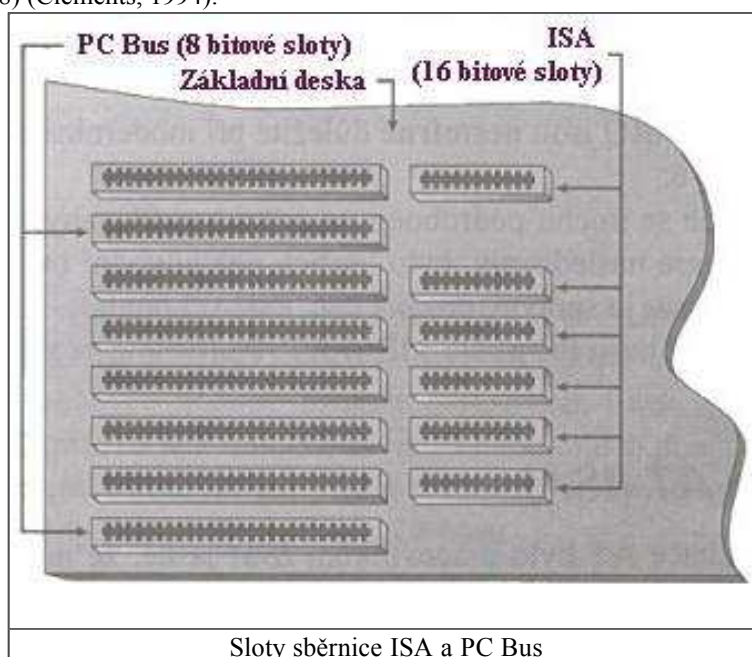
1.2 Sběrnice pro platformu PC

1.2.1 Sběrnice PC bus

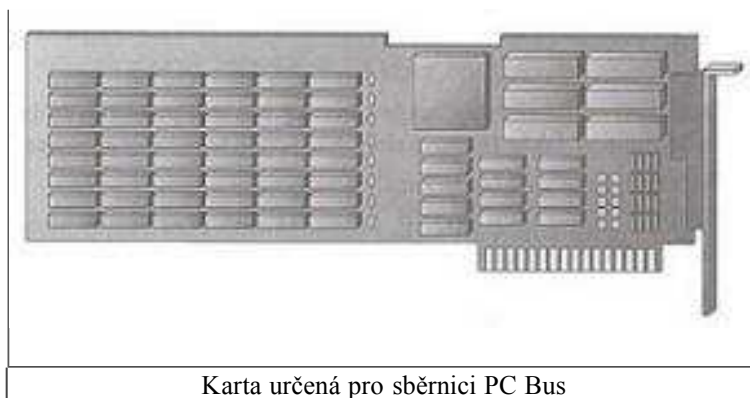
Sběrnice **PC bus** byla navržena a vyrobena firmou IBM pro první počítače IBM PC a IBM PC/XT založené na procesoru **8088**. Tato sběrnice poskytuje **62 linek**, z nichž 8 slouží pro přenos dat. To znamená, že má šířku přenosu dat **8 bitů**. Na PC busu jsou potom paralelně zapojeny jednotlivé konektory, tzv. **sloty**, do kterých se zapojují jednotlivé přídatné karty. Protože šířka přenosu je **8 bitů**, jsou tyto sloty také označovány jako **osmibitové sloty**. Podobně i rozšiřující karty pro PC bus jsou označovány jako **osmibitové karty**. Pro přenos adresy je na sběrnici PC bus vymezeno **20 vodičů**, což odpovídá **20bitové adresové sběrnici** procesoru **8088 (8086)**.

Vzhledem k tomu, že sloty sběrnice PC bus jsou zapojeny paralelně, jsou naprosto ekvivalentní a je jedno, do kterého slotu se daná deska zapojí. **Maximální rychlost sběrnice PC bus je 8 MHz** (plně dostačovalo procesoru 8088) (Clements, 1994).

Sběrnice PC bus

Sloty sběrnice ISA a PC Bus

Karta určená pro sběrnici PC Bus

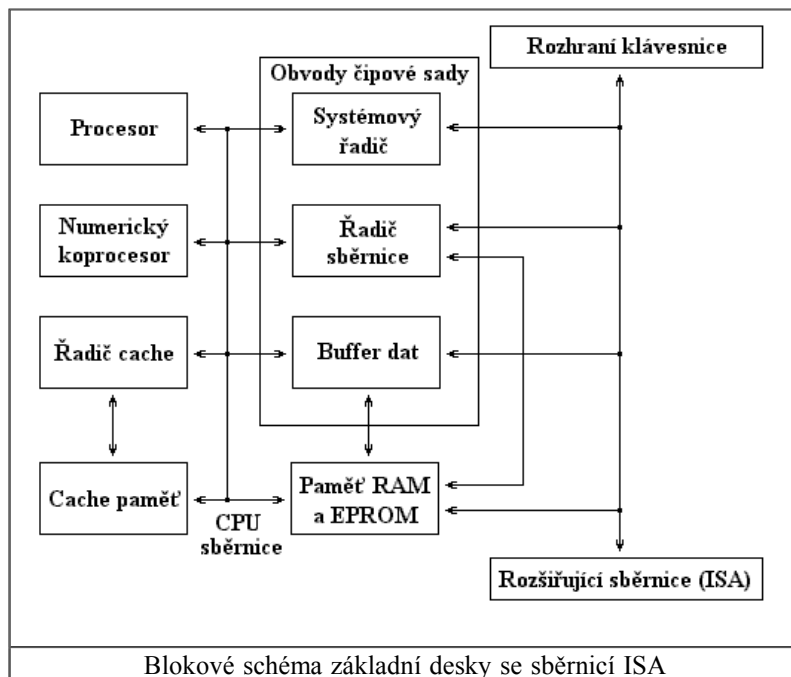
Sběrnice ISA (AT bus)

1.2.2 Sběrnice ISA (AT bus)

S příchodem procesoru **80286** se objevuje nový typ sběrnice označovaný jako **ISA (Industry Standard Architecture)**. Tento typ rozšiřující sběrnice je vyroben s **16bitovou datovou sběrnicí a 24bitovou adresovou sběrnicí**.

Sběrnice ISA **byla používána** u většiny počítačů s procesorem **80286**, **80386** a u starších počítačů s procesorem **80486**. Vzhledem k velkému množství přídatných karet, které jsou vyrobeny pro tuto sběrnici, **je ISA používána společně s jiným typem sběrnice i v dnešních modernějších počítačích** (P III) (Minasi, 2002).

Blokové schéma základní desky se sběrnicí ISA

Blokové schéma základní desky se sběrnicí ISA

Sběrnice PCI

1.2.3 Sběrnice PCI

Sběrnice **PCI (Peripheral Component Interconnect)** je zatím posledním typem sběrnice pro počítače PC (mimo grafické karty). Jedná se o rychlou sběrnici **vyrobenou firmou Intel pro počítače s procesory Pentium**.

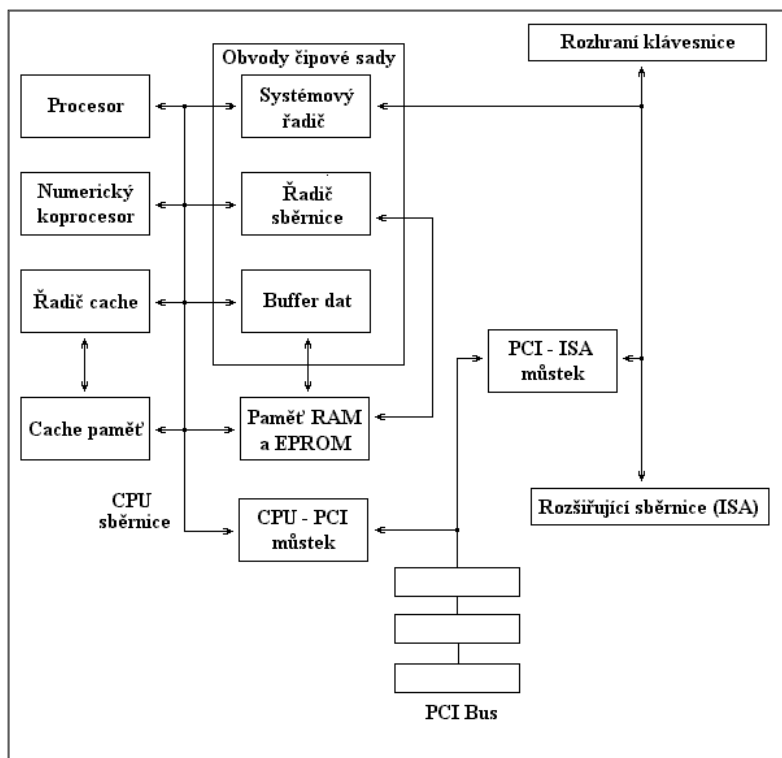
PCI již není klasikou **lokální sběrnicí**, ale je k **systémové sběrnicí** připojena přes tzv. **mezisběrníkový můstek**. Toto řešení s sebou nese následující výhody (Klement, 2002):

- možnost použití sběrnice PCI i v jiných počítačích než jsou PC (např. MacIntosh, DEC)
- můstek dovoluje provádět přizpůsobování napěťových úrovní

Sběrnice PCI je první sběrnicí s šířkou přenosu 64 bitů a využívá tak plně 64bitové datové sběrnice Pentia. Maximální frekvence, se kterou může tato sběrnice pracovat, je **33 MHz**, čímž je zajištěna propustnost sběrnice **132 MB/s (32 bitů)** nebo **264 MB/s (64 bitů)**. Pro dodržení zpětné kompatibility

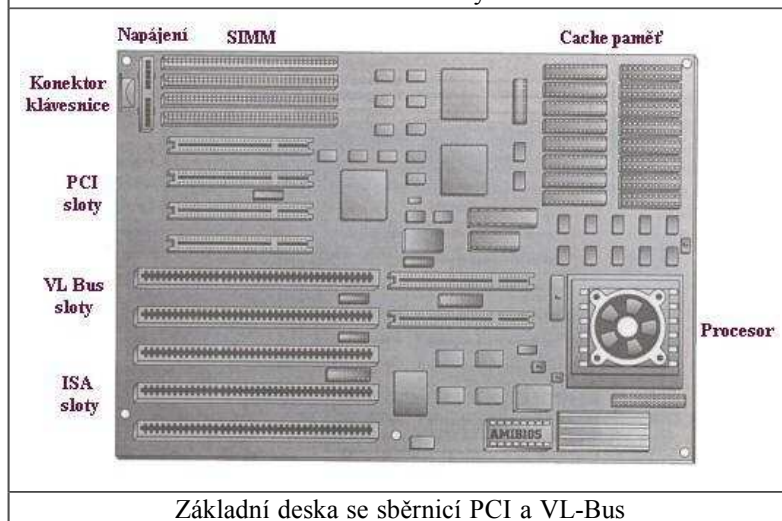
jsou počítače se sběrnici PCI osazovány i sběrnici ISA popř. EISA a jejími 16bitovými (ISA) nebo 32bitovými (EISA) sloty (Klement, 2002).

PCI dále podporuje standard **Plug and Play** vyvinutý výrobcí hardwaru v roce **1992**, který dovoluje velmi snadnou konfiguraci desek pro PCI, popř. jejich automatickou konfiguraci bez zásahu uživatele (Kříž, 2003).

Blokové schéma základní desky se sběrnici PCI

Blokové schéma základní desky se sběrnici PCI

Základní deska se sběrnici PCI a VL-Bus

Základní deska se sběrnici PCI a VL-Bus

Sběrnice AGP

1.2.4 Sběrnice AGP

AGP sběrnice byla zkonstruována pro podporu grafických karet. Neoddiskutovatelně má AGP dvě výhody. Tou první je větší šířka pásma, kterou má grafická karta sama k dispozici - tedy úplně jiná situace než v případě sběrnice PCI, na které současně provádějí svou datovou výměnu i další komponenty, a proto na ní může při přehrávání obrazů docházet k nepříjemné "tlačení". Kromě toho AGP nabízí tzv. **Direct Memory Execute** režim (DIME), který dovoluje grafické kartě ukládat textury v hlavní paměti, kde je v současné době k dispozici běžně 32 nebo 64 MB - což značí hezkou 3D grafiku s AGP (Minasi, 2002).

Sběrnice AGP

Princip AGP je jednoduchý - grafické kartě umožníme zabrat prostor v pracovní paměti na základní desce a nezávislou, oddělenou sběrnici dopraví data na této přímé cestě co nejrychleji.

Úkol 1.2 (krátký úkol)

Jaké typy sběrnic rozeznáváme?

Pasáž pro zájemce

V dnešní době je možné se setkat se čtyřmi druhy AGP (Minasi, 2002):

- **AGP 1×** - už pouhé zdvojnásobení taktu sběrnice na **66 MHz** má za následek datovou rychlost **264 MB/s**, tedy dvojnásobek hodnoty dosahované s PCI. Je však třeba vzít v úvahu, že jde - stejně jako u všech ostatních režimů - o maximum a v praxi dosažitelné hodnoty jsou nižší.
- **AGP 2×** - v tomto režimu se pro zahájení datového přenosu **používá nejen náběžná hrana hodinového signálu s 66 MHz, nýbrž i sestupná**. Výsledkem je maximální přenosová rychlost **528 MB/s**. Tímto tempem se data přenášejí postupným vedením (pipeline). Na výrobci grafické karty záleží, zda bude podporován režim AGP 2×. Musí se počítat s tím, že zejména na levných kartách se bude nabízet pouze 1×. Pozn.: V praxi nemůže být 2× dvakrát rychlejší než 1×, protože 528 MB/s je maximální šířka pásma pracovní paměti, k níž však přistupuje i CPU.
- **AGP 4×** - režim 4× může odstranit úzký profil při přístupu do paměti. Předpokladem bylo zvýšení taktu sběrnice AGP z 66 na **100 MHz**. Dosáhne se tak maximálně **1,1 MB/s**.
- **AGP 8×** - režim 8× Předpokladem bylo zvýšení taktu sběrnice AGP ze 100 MHz na **200 MHz**. Dosáhne se tak maximálně **2,1 MB/s**.

Shrnutí kapitoly

- ♦ Pod pojmem sběrnice obecně rozumíme soustavu vodičů, která umožňuje přenos signálů mezi jednotlivými částmi počítače. Pomocí těchto vodičů mezi sebou jednotlivé části počítače komunikují a přenášejí data.
- ♦ Zařízení jako jsou procesor, koprocessor, cache paměť, operační paměť, řadič cache paměti a operační paměti a některá další zařízení jsou propojena tzv. systémovou sběrnici (CPU bus).
- ♦ Osobní počítače musí být navrženy tak, aby bylo možné jejich snadné rozšiřování o další zařízení (zvukové karty, síťové karty, řadiče disků apod.). Takovéto rozšiřování je velmi často uskutečňováno pomocí tzv. rozšiřující sběrnice počítače (častěji označované pouze jako sběrnice), na kterou se jednotlivá zřízení zapojují.
- ♦ Sběrnice PC bus byla navržena a vyrobena firmou IBM pro první počítače IBM PC a IBM PC/XT založené na procesoru 8088.

- ♦ S příchodem procesoru 80286 se objevuje nový typ sběrnice označovaný jako ISA (Industry Standard Architecture). Tento typ rozšiřující sběrnice je vyroben s 16bitovou datovou sběrnici a 24bitovou adresovou sběrnici.
- ♦ Sběrnice PCI (Peripheral Component Interconnect) je zatím posledním typem sběrnice pro počítače PC (mimo grafické karty). Jedná se o rychlou sběrnici vyrobenou firmou Intel pro počítače s procesory Pentium.
- ♦ AGP sběrnice byla zkonstruována pro podporu grafických karet.

Kontrolní otázky

- 1) Vysvětlete pojem sběrnice. (odpověď naleznete [zde](#))
- 2) K jakému účelu slouží systémová sběrnice? (odpověď naleznete [zde](#))
- 3) K jakému účelu slouží rozšiřující sběrnice? (odpověď naleznete [zde](#))
- 4) Jaké typy sběrnic rozlišujeme? (odpověď naleznete [zde](#))

Pojmy k zapamatování

Sběrnice, Systémová sběrnice, Rozšiřující sběrnice, Sběrnice PC bus, Sběrnice ISA, Sběrnice PCI, Sběrnice AGP.

Studijní literatura

Základní:

KLEMENT, M. *Výpočetní technika - software a hardware*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2002. 178 s. ISBN 80-244-4012-6.

Rozšířená (pro hlubší pochopení):

HORÁK, J. *Hardware*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 1998, 331 s. ISBN 80-7226-122-3.

Průvodce studiem

Jistě si všímáte, že pomalu ale jistě začínáte tušit, z čeho se osobní počítač skládá a jak jeho jednotlivé části fungují. I my jsme měli kdysi podobné pocity. Postupně objevujete co v té „pekelné“ skřínce počítače je a čím více o ní víte, tím více Vás přitahuje.

Věřte, každý se musel, to co umí, tvrdě naučit. My se Vám to ovšem snažíme v maximální možné míře usnadnit. Věříme, že se nám to alespoň trochu daří.

2 Rozšiřující karty

Cíle

Po prostudování této kapitoly byste měli být schopni:

- ♦ popsat základní typy karet,
- ♦ rozřadit grafické karty a umět je charakterizovat,
- ♦ vysvětlit pojem síťová karta a orientovat se v problematice síťových karet,
- ♦ rozumět přenosu informací pomocí modemu,
- ♦ vysvětlit pojem zvuková karta a znát její základní části.

Průvodce studiem

Jak jste se dozvěděli, rozšiřující sběrnice slouží k rozšiřování počítače o další zařízení. Společně se tedy zaměříme na některá z nich, a to na grafické karty, síťové karty, modemy a zvukové karty. Ne všechny musí být současně v každém počítači obsaženy. Záleží na konkrétní oblasti využití.

Aniž byste hlouběji uvažovali, jistě už teď dokážete odvodit, jaké funkce budou tyto karty v počítači plnit. Pojdme se ale na ně podívat o něco podrobněji.

Vstupní znalosti:

- je dobré pokud jste si již prostudovali předchozí kapitolu, jelikož problematika karet se sběrnicemi úzce souvisí.

Potřebný čas pro studium kapitoly:

- 70 minut

2.1 Videokarty (grafické karty) - základní pojmy

Videokarty (grafické karty, grafické adaptéry) jsou zařízení, která zabezpečují výstup dat z počítače na obrazovku **CRT monitoru** nebo **LCD panelu** (Eliáš, 2012).

Videokarta

Videokarta má vliv na to, jaký software může uživatel na počítači provozovat a jak rychle se data na obrazovku přenášejí (Minasi, 2002).

Většina videokaret dovoluje práci ve dvou základních režimech (Clements, 1994):

- **textový režim:** režim, který umožňuje zobrazovat pouze předem definované znaky, jako jsou písmena (A, a, B, b, C, c, ...), číslice (1, 2, 3, ...), speciální znaky (&, ^, %, ...) a pseudografické znaky (symboly pro vykreslování tabulek). Tyto znaky jsou přesně definované pomocí matic bodů a je možné je zobrazovat pouze jako celek (Klement, 2002).
- **grafický režim:** režim, ve kterém jsou informace zobrazovány po jednotlivých obrazových, bodech tzv. **pixelech** (Picture Element). Tento režim již nepoužívá předem definované znaky, ale může z jednotlivých pixelů vykreslit prakticky "libovolnou" (závisí na možnostech konkrétní karty) informaci (Horák, 2010).

Základní parametry videokaret

Základní parametry každé videokarty jsou (Kříž, 2003):

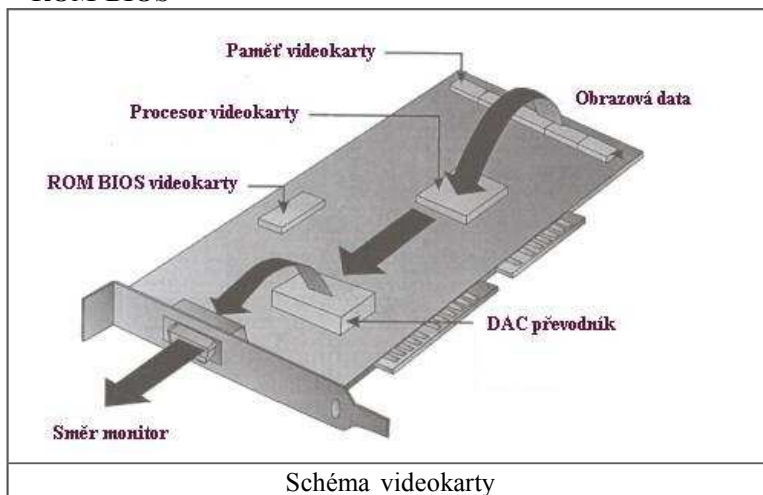
Parametr	Vysvětlení
Rozlišení v textovém režimu	Počet znaků, které je možné v textovém režimu zobrazit na jednom řádku, a počet řádků, které je možné umístit na obrazovku
Matic znaku	Počet bodů (ve vodorovném a ve svislém směru), ze kterých se může skládat jeden znak v textovém režimu

Rozlišení v grafickém režimu	Počet pixelů, které je možné v horizontálním a ve vertikálním směru zobrazit
Počet barev (barevná hloubka)	Počet barev, které je možné zároveň zobrazit. Uvádá se většinou pouze pro grafický režim.
Rychlost	Počet pixelů, které videokarta dokáže vykreslit za jednotku času. Uvádá se pouze v grafickém režimu.

Složení videokart

Moderní videokarty se skládají z následujících částí (Smrčka, Vojnar, 2010):

- procesor
- paměť
- DAC převodník
- ROM BIOS

Při práci zapisuje **procesor počítače obrazová data do videopaměti**. Takto zapsaná data **jsou potom čtena procesorem videokarty**, který na jejich základě vytváří **digitální obraz**. **Digitální obraz je poslán na vstup DAC (Digital Analog Converter) převodníku**, který z něj vytváří **analogový obraz nutný pro moderní monitory**, řízené spojitě (analogově) měnící se hodnotou signálů tří základních barev (Red - červená, Green - zelená, Blue - modrá) (Horák, 2010).

Úkol 2.1 (krátký úkol)

V jakých dvou režimech pracují grafické karty?

2.2 Typy grafických karet

2.2.1 Grafická karta MDA

Videokarta **MDA (Monochrome Display Adapter)** byla **první videokartou**, která byla dodávána **k počítačům řady PC**. Byla vyrobena firmou IBM v roce **1981**. Tato videokarta pracovala pouze v **textovém režimu** (mohla zobrazovat jen znaky zadané **ASCII kódem**). (Clements, 1994)

Grafická karta MDA

V textovém režimu mohla zobrazovat **80 znaků na řádek a 25 řádků** na obrazovce. Nevýhodou tohoto adaptéru byla schopnost práce pouze v **monochromatickém (černobílém) režimu** (Minasi, 2002).

2.2.2 Grafická karta CGA

Grafický adaptér **CGA (Color Graphics Adapter)** vzniká jako nástupce karty MDA opět ve firmě IBM. Karta **CGA již dokáže pracovat v textovém i grafickém režimu a dovoluje práci v monochromatickém i barevném režimu** (Klement, 2002).

Grafická karta CGA

Je možné zobrazit **80x25 nebo 40x 25 znaků v 16 nebo 2 barvách**, ale matice jednoho znaku se skládá z 8 x 8 bodů, což značí horší čitelnost znaků. V **grafickém režimu** dovoluje zobrazit maximálně (Smrčka, Vojnar, 2010):

- 640 x 200 bodů černobíle
- 320 x 200 bodů ve 4 barvách ze 16

Grafická karta EGA

2.2.3 Grafická karta EGA

Videokarta **EGA** (**E**nhanced **G**raphics **A**dapter) byla vyrobena v roce **1984** a jednalo se o **první všestranně využitelnou kartou firmy IBM**.

V **textovém režimu** zobrazovala podobně jako předešlé karty **80 x 25 znaků** a jeden znak byl vytvořen v matici 8 x 14 bodů. Tyto parametry zaručovaly poměrně dobrou čitelnost textu. Kromě toho karta EGA pracovala i v **grafickém režimu**, kde umožňovala maximální rozlišení **640 x 350 bodů v 16 barvách z 64 možných** (Klement, 2002).

Jako výkonnější alternativa ke kartě EGA vznikl později grafický adaptér označovaný jako **PGA** (**P**rofessional **G**raphics **A**dapter). Tento adaptér se však nikdy ve větší míře neujal (Minasi, 2002).

Grafická karta VGA

2.2.4 Grafická karta VGA

Grafický adaptér **VGA** (**V**ideo **G**raphics **A**rray) firmy IBM byl vyroben v roce **1987** původně pro řadu počítačů **IBM PS/2**. Jedná se o kartu, která je schopna v **textovém režimu** zobrazovat **80 x 25 znaků** a jeden znak je definován v matici 9 x 14 bodů. Znaky v textovém režimu mohou být zobrazovány v 16 barvách (Clements, 1994).

V **grafickém režimu** dokáže tato videokarta zobrazit maximálně **640 x 480 bodů v 16 barvách**. Tento typ videokarty vyžaduje oproti předchozím kartám nový typ **monitoru**, který není řízen digitálním sledem signálů, ale spojitě (analogově) měnící se hodnotou signálu každé ze základních barev (Red - Červená, Green - Zelená, Blue - Modrá). (Horák, 2010)

*Grafická karta
SVGA*

2.2.5 Grafická karta SVGA

Videokarta **SVGA** (**S**uper **V**ideo **G**raphics **A**rray) je dnes nejpoužívanější typ grafické karty. Jejím **nejdůležitějším prvkem je procesor**, který do značné míry ovlivňuje její výkon. Takováto videokarta bývá nazývána také jako **akcelerátor** a umožňuje podstatně vyšší výkon, **protože není nutné, aby každý pixel, který se má zobrazit na obrazovce, byl vypočítán procesorem počítače**. Procesor počítače tak pouze vydá příkaz kartě, co má vykreslit (linku, kružnici, obdélník), a **vlastní výpočet jednotlivých zobrazovaných pixelů provede k tomuto účelu specializovaný procesor videokarty** (Clements, 1994).

Kromě těchto jednoduchých operací je možné, aby procesor videokarty prováděl i složitější operace používané při práci s **3D** grafikou (např. zakrývání neviditelných hran, stínování apod.) nebo operace spojené s přehráváním videosekvencí. Videokarty tohoto typu se pak nazývají **3D akcelerátory** a **multimediální akcelerátory**. Procesor videokarty je propojen pomocí sběrnice s videopamětí. **Šířka této sběrnice bývá (32b, 64b, 128b)**. Paměť na videokartě může být následujících druhů (Minasi, 2002):

Video paměť

- **DRAM** (**D**ynamic **R**AM) popř. **EDO DRAM** nebo **SDRAM**: paměť, do které může v daném okamžiku buď procesor počítače zapisovat, nebo z ní může procesor karty číst. Tato paměť je levnější, ale poskytuje nižší výkon.
- **VRAM** (**V**ideo **R**AM): paměť mající možnost dvou vstupů a výstupů. Tato paměť, která bývá také označována jako dvoubranová (dvouportová), dovoluje, aby v jednom okamžiku do ní procesor počítače zapisoval a zároveň procesor videokarty z ní četl. Tento druh paměti je dražší, ale poskytuje vyšší výkon.
- **SGRAM** (**S**ynchronous **G**raphic **R**AM): podobně jako paměť DRAM, ale navíc má podporu blokových operací, tj. má rychlejší operace, jako jsou například přesun bloku dat z jedné části paměti do druhé, naplnění části paměti stejnou hodnotou apod.

- **WRAM (WWindowRAM)**: dvoubranová paměť podobně jako VRAM s podporou blokových operací.

V závislosti na kapacitě této paměti, tzv. **video paměti**, a procesoru, který tato karta používá, je možné zobrazovat následující režimy (Klement, 2002):

Kapacita video paměti	Maximální rozlišení	Počet barev
256 kB	640 x 480	16
	800 x 600	16
512 kB	1024 x 768	16
	800 x 600	256
1 MB	1600 x 1200	16
	1280 x 1024	16
	1024 x 768	256
	800 x 600	65536
	640 x 480	16,7 mil.
2 MB	1600 x 1200	256
	1280 x 1024	256
	1024 x 768	65536
	800 x 600	16,7 mil.
3 MB	1600 x 1200	256
	1280 x 1024	65536
	1024 x 768	16,7 mil.
4 MB	1600 x 1200	65536
	1280 x 1024	16,7 mil.
6 MB	1600 x 1200	16,7 mil.

Posledním naprosto **standardním režimem, který je na všech SVGA kartách kompatibilní, je režim VGA 640 x 480 v 16 barvách**. Režimy s vyšším rozlišením již bývají nekompatibilní a vyžadují speciální programové ovladače určené pro práci s tímto typem videokarty. Z důvodu této nekompatibility byl později zaveden standard, který byl nazván **VESA** (Video Electronics Standard Association) (Clements, 1994).

VESA

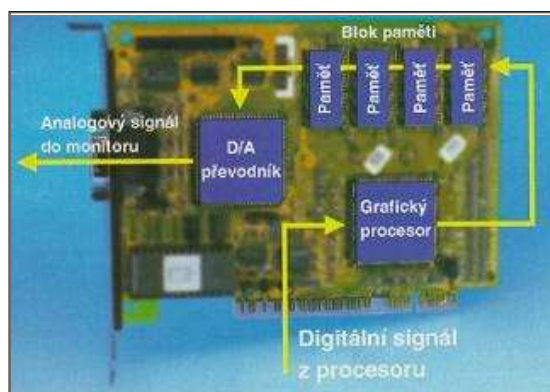

Schéma SVGA karty

Pasáž pro zájemce

Vzhledem k tomu, že dnes většina počítačů pracuje pod operačním systémem provozovaným v **grafickém režimu (Windows, OS/2, X Window System)**, jsou na výkon videokarty kladeny vysoké nároky. Proto je více než vhodné, aby do počítačů s výkonnými procesory byly osazovány výkonné akcelerátory určené pro sběrnici PCI popř. **AGP** (**A**ccelerated **G**raphic **P**ort - speciální typ sběrnice vyvinutý firmou Intel určený pouze pro videokarty). **V opačném případě je totiž možné, že by videokarta značně degradovala výkon celého počítače** (Horák, 2010).

Úkol 2.2 (krátký úkol)

Poslední naprosto standardní režim, který je na všech SVGA kartách kompatibilní má rozlišení?

2.3 Síťové karty

Síťová karta a modem je zařízení, které umožňuje připojení počítače do počítačové sítě.

Mezi základní parametry každé síťové karty patří:

Parametr	Vysvětlení	Rozsah
Typ sítě	Typ sítě, pro který je daná karta určena	Ethernet, Fast Ethernet, Arcnet, Tokenring
Rychlost	Množství dat, které je karta do sítě schopna vyslat (ze sítě přijmout) za jednotku času	100 kb/s - 1000 Mb/s
Typ média	Typ síťového média (kabelu), které je možné k síťové kartě připojit.	Tenký koaxiální kabel, silný koaxiální kabel, kroucená dvojlinka

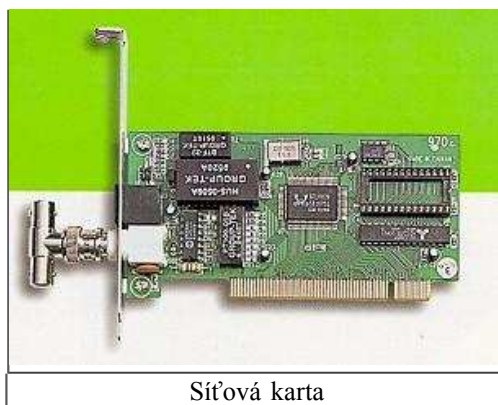
*Základní parametry
síťových karet*

Každé síťové médium se k síťové kartě připojuje pomocí specifického konektoru, který karta musí obsahovat. Síťová média (Kabelová, 2002):

- **tenký koaxiální kabel:** určený zejména pro vnitřní rozvody uvnitř budovy. Pro jeho připojení se používá konektoru **BNC**. V dnešní době bývá častěji nahrazován kroucenou dvojlinkou.
- **silný koaxiální kabel:** používaný dříve k venkovním rozvodům, k jeho připojení se používá konektoru **Canon**, který zde bývá označován jako **AUI**. Tento AUI konektor může sloužit také k připojení tzv. **transcieveru**, pomocí něhož je potom možné připojit jiný typ média (transciever AUI - BNC, transciever AUI - RJ45). Dnes je silný koaxiální kabel používán jen zřídka, protože je nahrazován kvalitnějším optickým kabelem.
- **kroucená dvojlinka:** používaná pro vnitřní rozvody. Kroucená dvojlinka se připojuje pomocí konektoru **RJ-45**

Při realizaci sítě v rámci budovy se dnes poměrně často používá tzv. **strukturovaná kabeláž**, u které se pro horizontální rozvody (v rámci patra) používá kroucená dvojlinka a pro vertikální rozvody je použito optického vlákna (Bečvář, Mach, Pravda, 2013).

Síťová média

Sít'ová karta

Úkol 2.3 (krátký úkol)

Mezi základní parametry síťových karet patří?

2.4 Modemy a faxmodemy

Slovo modem je složeninou slov **MO**dulátor a **DE**Modulátor, je to zařízení, které převádí číselnou informaci z počítače na zvukové signály, ty pak pošle po telefonní lince jinému modemu, který zpětně převede analogový signál přijatý z linky na digitální impulsy.

Modem

Metodou, jíž lze docílit přenosu digitálních informací po analogové lince, je tzv. **modulace** a s ní související **nosný signál**. Nosný signál (anglicky carrier) je v podstatě **základní analogový signál**, který je přenášen přes telefonní linku. Tento signál **musí využívat dostupnou šířku telefonního pásma**, která je omezena na rozmezí od **300 do 3 400 Hz**. Vlastní data jsou pak přenášena na základě změn uvedeného nosného signálu. **Tím, jak se na nosný signál "nabalují" přenášené informace, se zabývá modulace**. Metody modulace jsou různé (Dostálek, 2003).

2.4.1 Protokoly

Protokoly

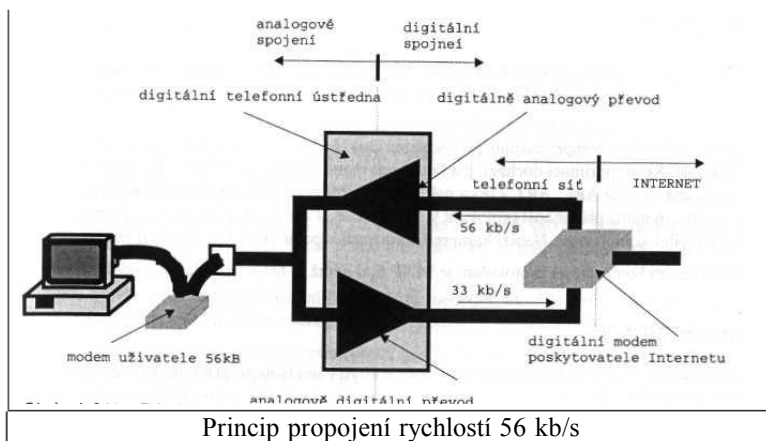
Pro oblast modemů vydává standardy organizace **TTU-T** (International Telecommunication Union), donedávna známá též jako **CCITT** (Comitee Consultatif International Telephonique et Telegraphique). **Jednotlivá pravidla jsou shrnuta do protokolů** (Horák, 2010).

Modulačně-rychlostní standardy

Rychlostní protokoly zároveň definují i způsob modulace (na němž je rychlost závislá). Postupně se standardy vylepšovaly (Dostálek, 2003).

Protokoly pro rychlost 56 kb/s

Při telefonickém hovoru je **analogový signál** volajícího telefonu nejdříve **převeden na digitální**, potom **digitálně přenesen mezi úřednami** a nakonec **převeden (v úředně, k níž je připojen volaný) opět na analogový**. Při každém převodu dojde k tzv. **kvantizačnímu šumu**, kterým se sníží kvalita přenášeného signálu. Mezi dvěma modemy je tak možné (kvůli dvěma analogově digitálním převodům, při nichž vzniká kvantizační šum) **přenést data maximální přenosovou rychlostí 33,6 kb/s**. Vtip rychlosti **56 kb** spočívá v tom, že se k digitální ústředně digitálně připojí modem providera (tj. poskytovatele Internetu - vlastně jednoho koncového účastníka), tím se při domlouvání modemů odstraní jeden **digitálně analogový převod**, nedojde ke kvantizačnímu šumu a dosáhne se vyšší přenosové rychlosti (Clements, 1994).

Kompresní protokoly

V ideálním případě je komprimace dat 50 %, což znamená, že rychlost přenosu dat se zdvojnásobí. V42bis je asi nejlepším komprimačním protokolem. Dokáže totiž rozhodnout, kdy je komprimace vhodná a kdy ne.

Provedení modemů

2.4.2 Provedení

V zásadě se rozlišují tři druhy modemů (či faxmodemů) (Dostálek, 2003):

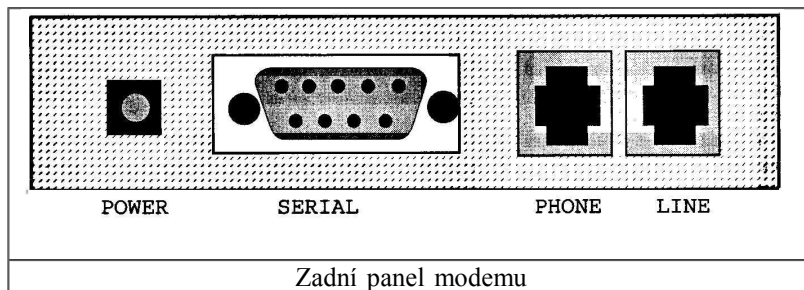
- **interní**, který je "umístěn" na rozšiřující desce. Zasune se pak do slotu sběrnice a stane se součástí vašeho PC;
- **externí**, což je "krabička", která se k počítači připojí přes sériové rozhraní. O té se dá říci, že je možné ji "sdílet" více uživatelům;
- **modemy ve formě karty PCMCIA**, určené pro přenosné počítače.

Externí faxmodem

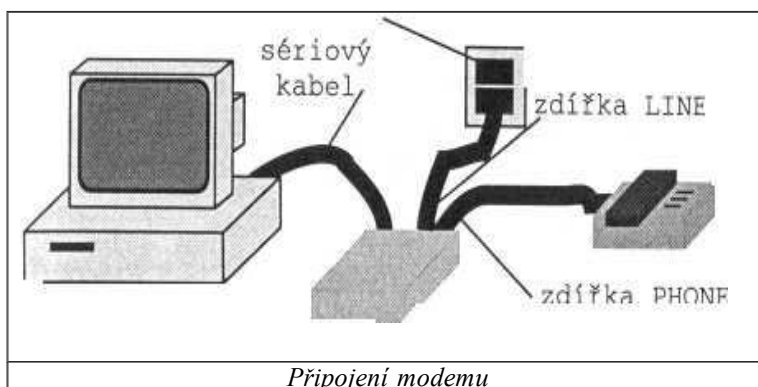
Externí faxmodem

Elektronika externího provedení je uzavřena do skříně, kterou můžete používat volně mimo počítač.

Obrázek ukazuje zadní stranu skříně modemu. Ta je určena pro připojení modemu k počítači a telefonní síti (Klement, 2002).

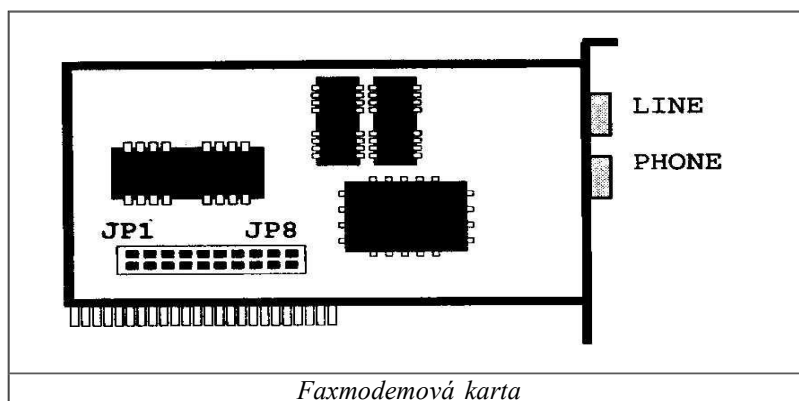
Praktické propojení modemu s okolím ukazuje obrázek. Telefonní kabely jsou připojeny standardním konektorem RJ-11 (Dostálek, 2003).

Interní faxmodem

Interní faxmodem

Modem je instalován na rozšiřující desku, ta je zasazena do slotu sběrnice a zavřena do skříně počítače (Klement, 2002).

Úkol 2.4 (krátký úkol)

Která tři provedení modemů existují?

2.5 Zvukové karty

Úkol této periferie je jasný - je hlasivkami PC. Všechny zvukové karty se v zásadě skládají ze tří víceméně navzájem nezávislých částí (Minasi, 2002):

- digitální části;
- zdroje zvuků;
- rozhraní MIDI.

Digitální část (A/D - D/A převodník) je určena pro digitální nahrávání a reprodukci tónů a zvuků. V podstatě jde o to, že zvuk je analogový, je potřebné jej při nahrávání digitalizovat (převést na nuly a jedničky) a pro poslech je nutné ho opět vrátit do analogové podoby (Clements, 1994).

Digitální část

Druhou částí je **zdroj zvuků** (syntetizátor), který - jak už název naznačuje - jen nereprodukuje nahrané zvuky, ale **podle pokynů programu sám uměle vyrábí tóny a zvuky**. Ty jsou třeba hlavně pro napodobování hudebních nástrojů k hudebnímu podmalování počítačových her nebo pro reprodukci souborů MIDI (Horák, 2010).

Syntetizátor

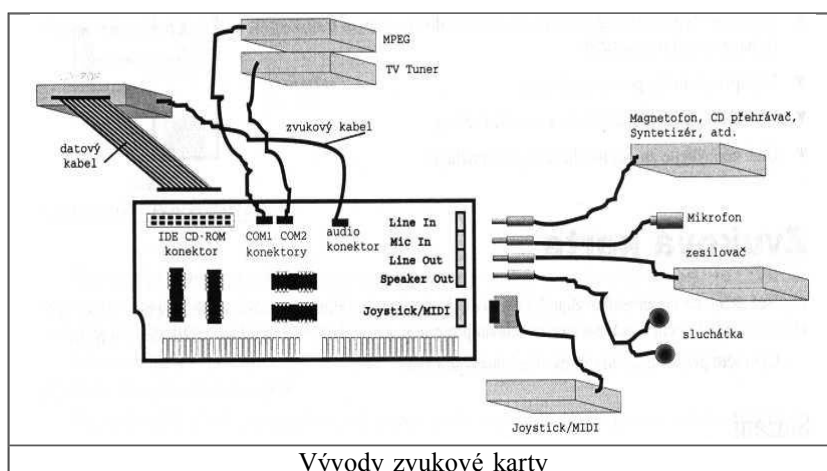
Moderní zvukové karty se liší nejvíce v kvalitě syntetizátoru.

- **Jednodušší modely pracují vesměs na základě frekvenční modulace (FM)**, což znamená, že se zvuky vytvářejí elektronicky z jednoduchých nebo několikanásobně překrývaných vlnových tvarů.
- **Mnohem lepší jsou syntetizátory založené na metodě Wavetable.** Ty mají v čipu ROM o kapacitě několika MB nahraný digitální snímky (podobné souborům WAV) každého jednotlivého tónu hudebních nástrojů, například nahrávka komorního A na koncertním křídle. Potřebujeme-li reprodukovat určitý tón nějakého nástroje, přepočítá procesor na zvukové kartě bleskově digitální snímek (sample) (Smrčka, Vojnar, 2010) na požadovanou výšku a délku tónu.

Rozhraní MIDI

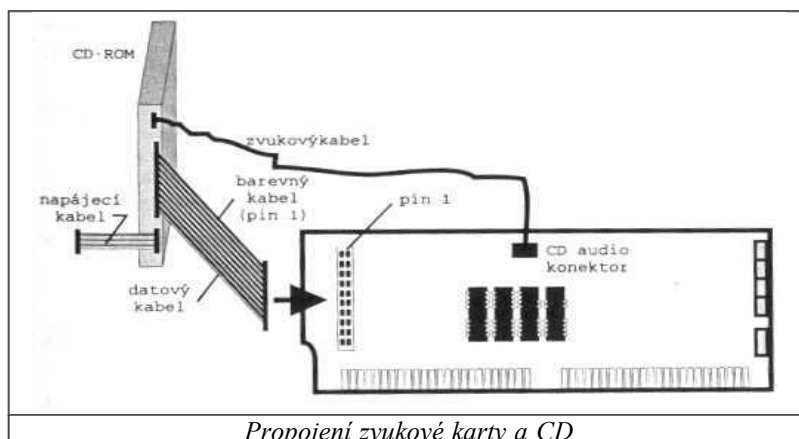
Třetí částí zvukových karet je **rozhraní MIDI** (Musical Instrument Digital Interface), tedy **hardwarové rozhraní pro elektronické hudební nástroje**. Z hlediska operačního systému je MIDI představováno kanály, na něm jsou připojeny jednotlivé hudební nástroje. Konektor MIDI je zpravidla ukryt společně s konektorem pro joystick na zvukové kartě v jedné zdiřce. K připojení klávesového hudebního nástroje nebo nějakého jiného nástroje MIDI potřebujeme ještě speciální adaptér (Minasi, 2002).

Vývody zvukové karty

Vývody zvukové karty

- **Line in** - slouží ke vstupu zvuku z externích zařízení (např. magnetofon),
- **Mic In** - konektor mikrofonu,
- **Line Out** je výstup určený k připojení k aktivním reproboxům s citlivým vstupem nebo ke stereofonnímu zesilovači,
- **Speaker Out** – k němu můžete připojit sluchátka nebo pasivní reproduktory,
- **Joystick/MIDI** umožňuje připojení pákového ovladače.

Propojení zvukové karty a CD

Úkol 2.5 (krátký úkol)

Ze kterých tří částí se skládá zvuková karta?

Shrnutí kapitoly

- ♦ Videokarty (grafické karty, grafické adaptéry) jsou zařízení, která zabezpečují výstup dat z počítače na obrazovku CRT monitoru nebo LCD panelu.
- ♦ Videokarta má vliv na to, jaký software může uživatel na počítači provozovat a jak rychle se data na obrazovku přenášejí.
- ♦ Videokarta SVGA je dnes nejpoužívanější typ grafické karty. Jejím nejdůležitějším prvkem je procesor, který do značné míry ovlivňuje její výkon. Takováto videokarta bývá nazývána také jako akcelerátor a umožňuje podstatně vyšší výkon, protože není nutné, aby každý pixel, který se má zobrazit na obrazovce, byl vypočítán procesorem počítače. Procesor počítače tak pouze vydá příkaz kartě, co má vykreslit, a

vlastní výpočet jednotlivých zobrazovaných pixelů provede k tomuto účelu specializovaný procesor videokarty.

- ♦ Síťová karta a modem je zařízení, které umožňuje připojení počítače do počítačové sítě.
- ♦ Slovo modem je složeninou slov MOdulátor a DEModulátor, je to zařízení, které převádí číselnou informaci z počítače na zvukové signály, ty pak pošle po telefonní lince jinému modemu, který zpětně převede analogový signál přijatý z linky na digitální impulsy.
- ♦ Všechny zvukové karty se v zásadě skládají ze tří víceméně navzájem nezávislých částí: digitální části, zdroje zvuků, rozhraní MIDI.

Kontrolní otázky

- 1) Vysvětli, jakou funkci zabezpečuje videokarta v PC a jak ovlivňuje jeho činnost. (odpověď naleznete [zde](#))
- 2) Uveď, ze kterých částí se skládají moderní videokarty. (odpověď naleznete [zde](#))
- 3) K jakému účelu slouží síťové karty? (odpověď naleznete [zde](#))
- 4) Objasni funkci modemu. (odpověď naleznete [zde](#))
- 5) Uveď části zvukových karet a stručně je popiš. (odpověď naleznete [zde](#))

Pojmy k zapamatování

Grafická karta, MDA, CGA, EGA, VGA, SVGA, Síťová karta, Modem, Protokol, Zvuková karta.

Studijní literatura

Základní:

KLEMENT, M. *Výpočetní technika - software a hardware*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2002. 178 s. ISBN 80-244-4012-6.

Rozšířená (pro hlubší pochopení):

HORÁK, J. *Hardware*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 1998, 331 s. ISBN 80-7226-122-3.

Průvodce studiem

Zdála se Vám kapitola rozsáhlá? Věřte, že tomu tak skutečně není! Vybrali jsme jen ty nejdůležitější typy karet. V opačném případě by celá tato disciplína byla pouze o kartách. Dále například existují rádio-karty, TV karty, stříhové karty. Můžete se v praxi rovněž setkat s různými mutacemi, kdy je např. grafická karta a TV karta integrována do jednoho celku. Tím Vás již ale nebudeme dále zatěžovat.

Místo toho Vám doporučujeme udělat si přestávku. Uvařte si čaj nebo Vaši oblíbenou kávu. Doporučujeme také trochu pohybu.

3 Pevné disky, disketové mechaniky, CD mechaniky

Cíle

Po prostudování této kapitoly byste měli být schopni:

- ♦ vysvětlit pojem pevný disk,
- ♦ popsat funkci a konstrukci pevného disku,
- ♦ identifikovat pevný disk na předloženém obrazovém materiálu,
- ♦ charakterizovat pojem pružný disk,
- ♦ vysvětlit pojem CD-ROM,
- ♦ popsat princip uchovávání dat na disku CD-ROM,
- ♦ komplexně se orientovat v základních možnostech uchovávání dat (HDD, FDD, CD-ROM, DVD-R, CD-RW).

Průvodce studiem

Tato kapitola bude o konkrétnějších věcech, než-li kterými jsme se zabývali doposud. Tak například, každý z Vás jistě již držel v ruce disketu či cédéčko. A právě o tom bude řeč.

Hned v úvodu začneme pevnými disky. Proč? Bez těch by nám prostě počítač nefungoval. Mají obvykle velkou kapacitu a jsou na nich uloženy všechny programy a vytvořené dokumenty v počítači.

Poté se zaměříme na přenosná média jako jsou diskety a média CD-ROM. Mají obvykle o mnoho menší kapacitu (méně se toho na ně vejde) než-li pevné disky, ale přenos dat jejich prostřednictvím je snadný a praktický.

Jestliže jste si již dostatečně odpočinuli, pusťme se tedy opět do studia. Jistě Vám při něm napomůže řada obrázků v textu.

Potřebný čas pro studium kapitoly:

- 95 minut

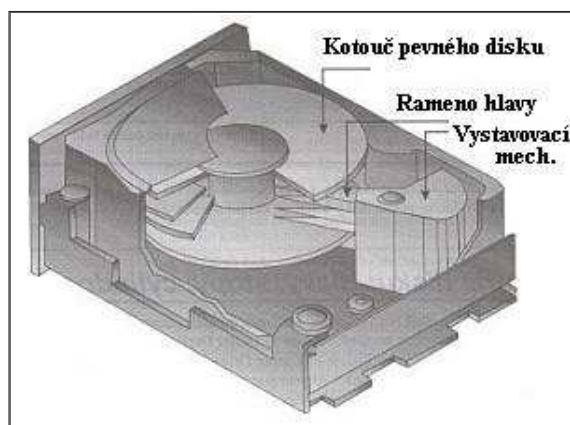
3.1 Pevné disky – základní pojmy

Pevné disky jsou média pro uchování dat s vysokou kapacitou záznamu (řádově stovky MB až stovky GB). V současnosti jsou pevné disky standardní součástí každého PC (Minasi, 2002).

Pevný disk

Jedná se o pevně uzavřenou nepřenosnou jednotku. Uvnitř této jednotky se nachází několik nad sebou umístěných rotujících kotoučů (disků). Tyto disky se otáčejí po celou dobu, kdy je pevný disk připojen ke zdroji elektrického napájení nezávisle na tom, zda se z něj čte (na něj zapisuje). Rychlost otáčení bývá 3600 až 10000 otáček za minutu. Díky tomuto otáčení se v okolí disků vytváří tenká vzduchová vrstva, na níž se pohybují čtecí/zapísovací hlavy. Vzdálenost hlav od disku je asi 0,3 až 0,6 mikronu.

Řez pevným diskem

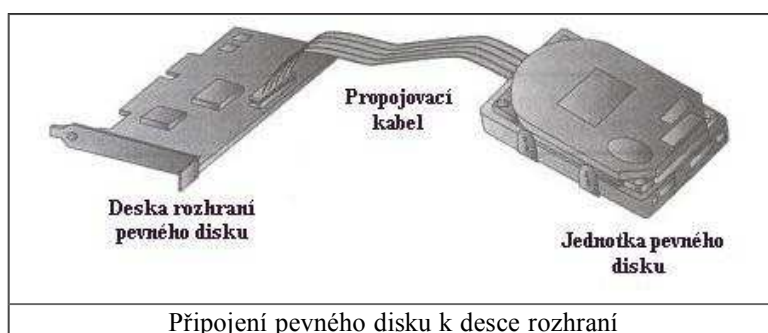

Podsystém pevného disku se skládá z (Minasi, 2002):

- ♦ diskových jednotek
- ♦ desky rozhraní pevných disků
- ♦ příslušných kabelů propojujících diskové jednotky s deskou rozhraní

Podsystém pevného disku (Klement, 2002):

*Připojení pevného
disku
k desce rozhraní*

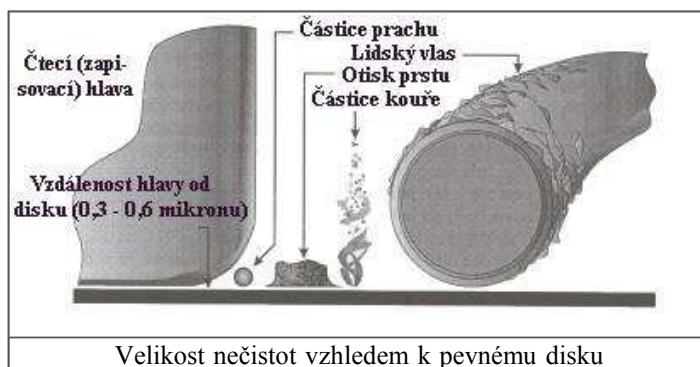
Základní parametry pevných disků jsou uvedeny v následující tabulce (Klement, 2002):

*Základní parametry
pevných disků*

Parametr	Vysvětlení	Rozsah
Velikost	Průměr disků použitých ke konstrukci pevného disku	2 ¹ / ₂ " , 3 ¹ / ₂ " , 5 ¹ / ₄ "
Počet cylindrů	Počet stop na každém disku	300 - 3000
Počet hlav	Odpovídá počtu povrchů, na které se provádí záznam	2 - 256
Počet sektorů	Počet sektorů na každé stopě	8 - 64
Mechanismus vystavení hlav	Mechanismus, pomocí kterého se vystavují čtecí/zapisovací hlavy na patřičný cylindr. U starších typů pevných disků bývá realizován pomocí krokového motorku a u novějších disků pomocí elektromagnetu	Krokový motorek / elektromagnet
Přístupová doba	Doba, která je nutná k vystavení čtecích / zapisovacích hlav na požadovaný cylindr	8 - 65 ms
Přenosová rychlost	Počet bytů, které je možné z disku přenést za 1 sekundu	700 - 50000 kB/s
Typ rozhraní	Určuje, jaký typ desky rozhraní musí být v počítači osazen, aby bylo možné tento pevný disk připojit	ST506, ESDI, IDE, EIDE, SCSI

Metoda kódování dat	Způsob, kterým jsou data při zápisu na disk kódována	MFM, RLL, ARLL, ERL
ZBR	Metoda, která dovoluje zapisovat na stopy, které jsou vzdálenější od středu pevného disku (jsou větší), vyšší počet sektorů	ANO / NE

Vzhledem k velmi vysoké hustotě záznamu je skutečně nutné, aby jednotka pevného disku byla pevně uzavřena, protože i velmi malá nečistota způsobí její zničení (Horák, 2010).

Úkol 3.1 (krátký úkol)

Jaká vzdálenost je mezi čtecí hlavičkou a diskem?

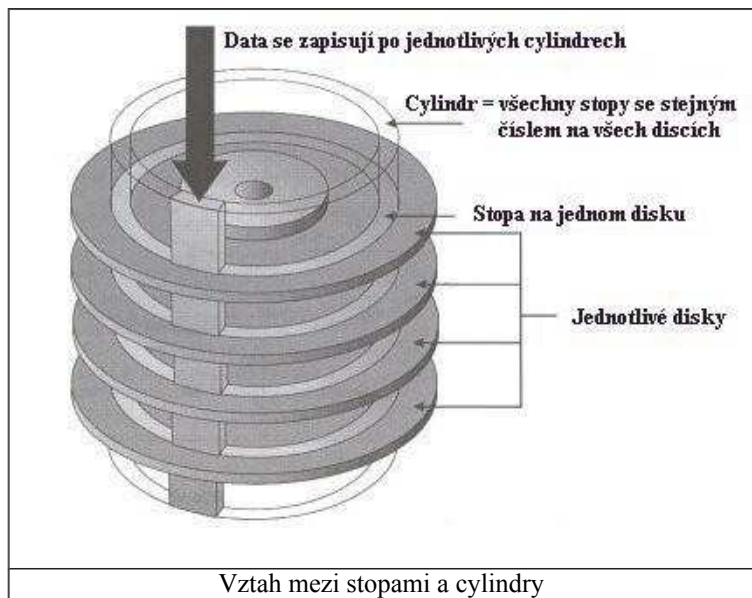

3.2 Pevné disky a jejich geometrie

Všechny jednotlivé disky, ze kterých se celý pevný disk skládá, jsou podobně jako u **pružného disku** rozděleny do soustředných kružnic nazývaných **stopy (tracks)** a každá z těchto stop je rozdělena do **sektorů (sectors)**. Množina všech stop na všech discích se stejným číslem se u pevných disků označuje jako **válec (cylinder)** (Minasi, 2002).

Geometrie pevných disků

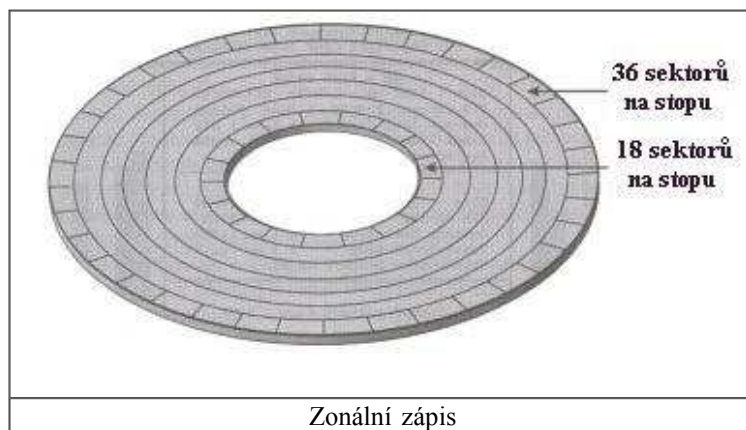
Cylinder

Geometrie disku udává hodnoty následujících parametrů :

- **Hlavy disku (heads):** počet čtecích (zapisovacích) hlav pevného disku. Tento počet je shodný s počtem aktivních ploch, na které se provádí záznam.

- **Stopy disku (tracks):** počet stop na každé aktivní ploše disku. Stopy disku bývají číslovány od nuly, přičemž číslo nula má vnější stopa disku.
- **Cylindry disku (cylindry):** počet cylindrů pevného disku. Tento počet je shodný s počtem stop. Číslování cylindrů je shodné s číslováním stop.
- **Sektory (sectors):** počet sektorů, na které je rozdělena každá stopa. U většiny pevných disků je podobně jako u pružných disků počet sektorů na všech stopách stejný. Existují však i pevné disky, u nichž se používá tzv. **zonální zápis** označovaný jako **ZBR (Zone Bit Recording)**. Jedná se metodu zápisu na pevný disk, která dovoluje umístit na vnější stopy pevného disku větší počet sektorů než na stopy vnitřní (Klement, 2002).

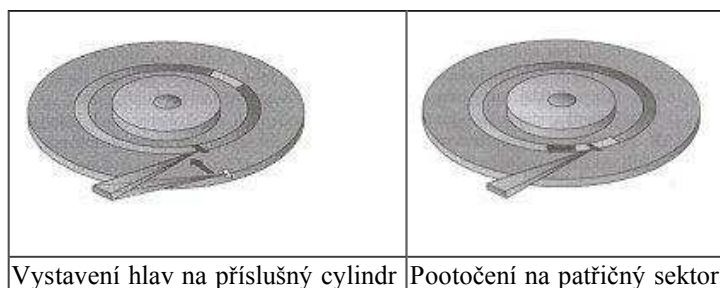

Zápis (čtení) na (z) pevný disk probíhá podobně jako u pružného disku na magnetickou vrstvu ve třech krocích (Horák, 2010):

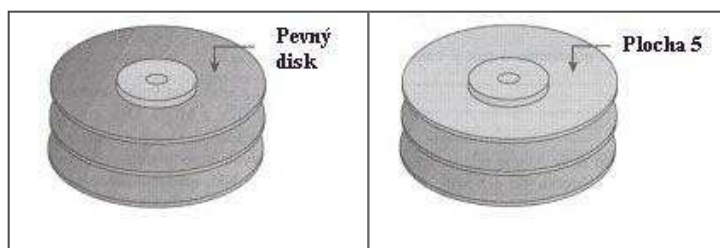
- **vystavení zapisovacích (čtecích) hlav** na příslušný cylindr pomocí krokového motorku (dříve) nebo elektromagnetu (dnes)
- **pootočení disků** na patřičný sektor
- **zápis (načtení) dat**

Data jsou na pevný disk ukládána tak, že nejdříve je zaplněn celý 1. cylindr, potom 2. cylindr a tak dále až po poslední cylindr. Tento způsob dovoluje, aby se čtecí (zapisovací) hlavy podílely na čtení (zápisu) paralelně.

Fáze zápisu (čtení) na (z) pevný disk (Minasi, 2002):

Fáze vyhledání 1. sektoru ve 40. cylindru na 5. povrchu pevného disku

Zápis (čtení) na (z) pevný disk

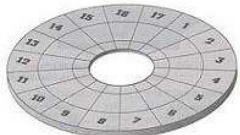
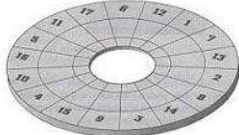
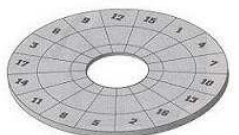
Fáze zápisu (čtení) na (z) pevný disk

Pevný disk	Vyhledání 5. povrchu
	
Vyhledání 40. cylindru	Vyhledání 1. sektoru

Protože rychlost otáčení pevného disku je poměrně vysoká, může se stát, že poté, co je přečten (zapsán) jeden sektor a data jsou předána dále, dojde k pootočení disků, takže čtecí (zapisovací) hlavy se nenacházejí nad následujícím sektorem, ale až nad některým z dalších sektorů. Protože tento způsob by velmi zpomaloval práci pevného disku, zavádí se tzv. **faktor prokládání pevného disku**. Jedná se o techniku, při které nejsou data zapisována (a posléze čtena) do za sebou následujících sektorů, ale jsou během jedné otáčky disku zapisována vždy do každého n -tého sektoru (faktor prokládání $1:n$). Číslo n je voleno tak, aby po přečtení a zpracování dat z jednoho sektoru byla čtecí (zapisovací) hlava nad dalším požadovaným sektorem (Klement, 2002).

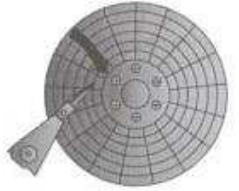
Faktory prokládání

Faktory prokládání

		
Prokládání 1:1	Prokládání 1:3	Prokládání 1:6

Při vypnutí počítače (a tím i pevného disku) se pevný disk přestává otáčet. Tím přestává existovat tenká vrstva, na které se pohybují čtecí (zapisovací) hlavy a vzniká riziko jejich pádu na disky. U starších pevných disků bylo nutné vždy před vypnutím počítače provést pomocí nějakého programu tzv. **zaparkování diskových hlav**, tj. jejich přemístění na patřičné místo (Minasi, 2002).

Nové pevné disky již využívají tzv. **autopark**, který je založen na tom, že po vypnutí pevného disku se pevný disk ještě chvíli setrvačností otáčí a tím vyrobí dostatek energie nutné pro přemístění hlav do parkovací zóny. Pro tuto parkovací zónu bývá většinou vyčleněna nejvnitřnější stopa disku, protože je na ní nejnižší rychlost (Klement, 2002).

	
Disk v chodu	Zaparkování hlav

Úkol 3.2 (krátký úkol)

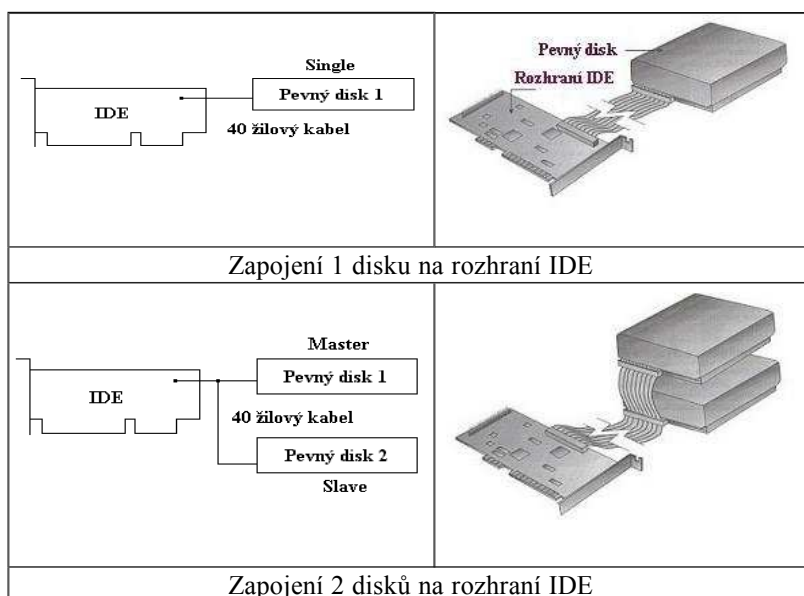
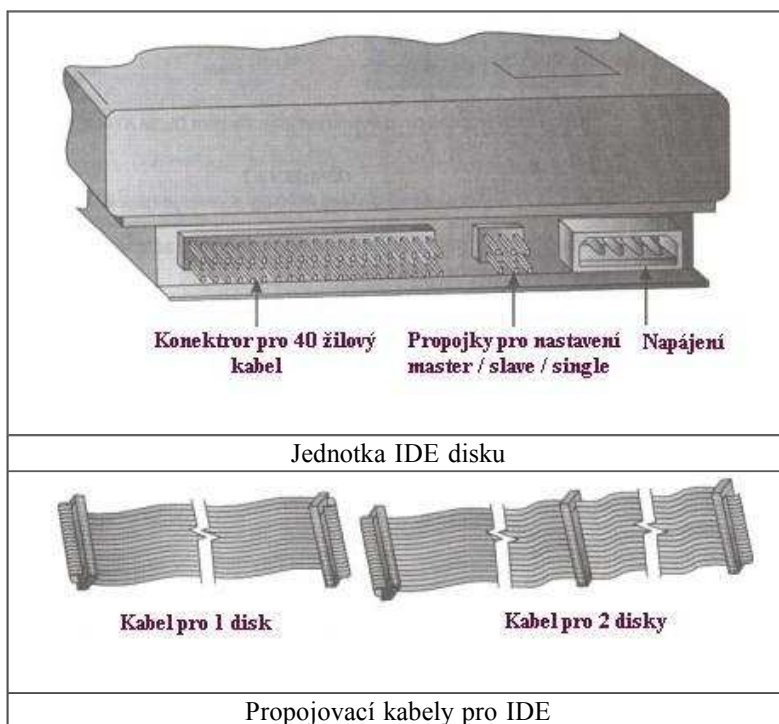
V kolika krocích probíhá zápis (čtení) na (z) disk(u)?

Rozhraní (řadiče) pevných disků jsou zařízení, která zprostředkovávají komunikaci mezi pevným diskem a ostatními částmi počítače. Rozhraní pevného disku určuje způsob komunikace a tím typ disku, který je možné k němu připojit (Klement, 2002).

3.3.1 Rozhraní IDE

Rozhraní **IDE** (Integrated Device Electronics) nazývané též nesprávně AT-Bus bylo **navrženo v roce 1986** firmami Western Digital a Compaq jako následník rozhraní ST506. Cílem bylo navrhnout levné rozhraní, které by poskytovalo vyšší výkon než předcházející rozhraní. Tato úvaha vedla k závěru, že **hlavní řídící jednotka disku byla umístěna přímo na pevný disk** (tím se zkrátil kabel na minimum) a **vlastní rozhraní už slouží pouze jako prostředník mezi diskem a sběrnici**. Díky tomuto řešení se podstatně snížila hladina šumu a je možné umístit na jednu **stopu** vyšší počet **sektorů** (26 až 64). Teoretická hranice přenosové rychlosti je 133 MB/s a prakticky se pohybuje asi v rozmezí od 7000 kB/s do 100000 kB/s. **Zapojení diskových jednotek IDE se provádí pomocí jednoho 40 žilového kabelu** (Minasi, 2002).

Rozhraní IDE

Protože každý z disků má svou řídicí jednotku umístěnou přímo u sebe, je nutné v případě zapojení dvou disků tyto disky nastavit pomocí propojek (jumperů) tak, aby jeden z nich byl jako **master** (hlavní) a druhý jako **slave** (podřízený). Operační systém se pak bude zavádět z disku označeného jako master (Klement, 2002).

Při komunikaci s pevným diskem má rozhraní IDE následující omezení:

- 4 bity pro adresaci **povrchu disku** (maximálně 16 povrchů)
- 10 bitů pro adresaci **cylindru** (maximálně 1024 cylindrů)
- 6 bitů pro adresaci **sektoru** (maximálně 64 sektorů)

3.3.2 Rozhraní EIDE

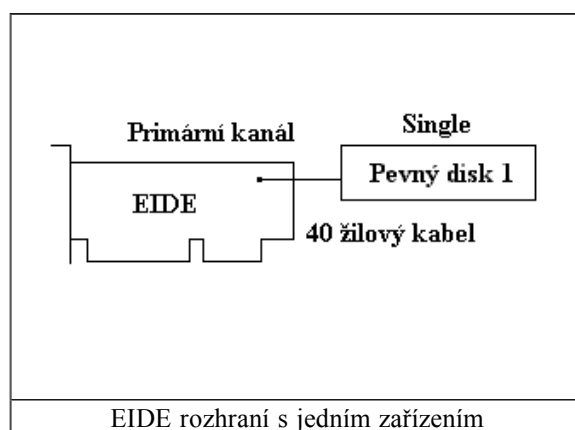
Rozhraní EIDE

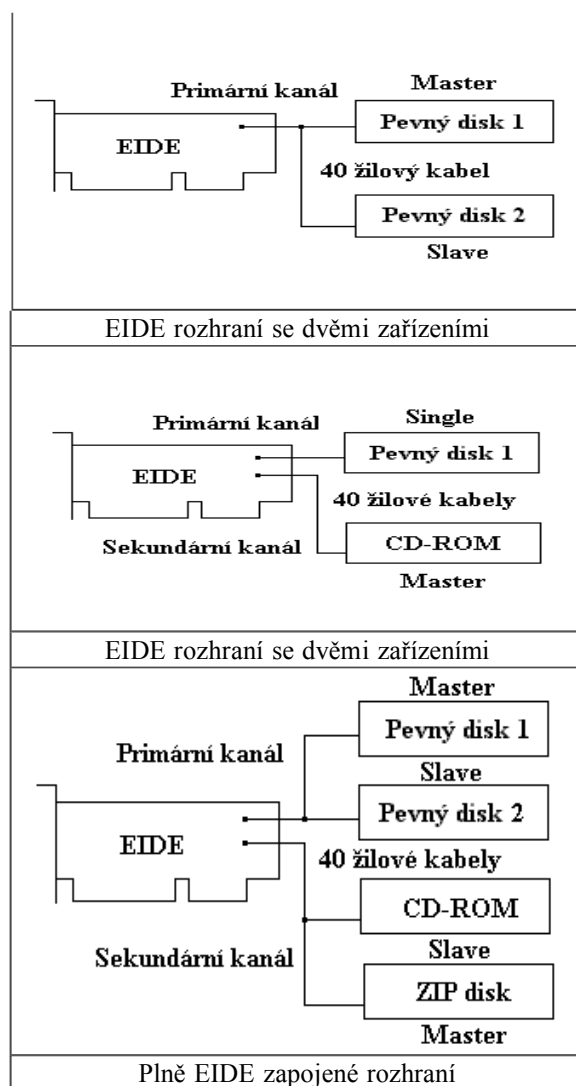
Rozhraní **EIDE** (**E**nhanced **I**ntegrated **D**evice **E**lectronics) je stejně jako jeho předchůdce navrženo firmou Western Digital. Vychází ze standardu IDE, zachovává kompatibilitu zdola a odstraňuje následující nedostatky rozhraní IDE (Minasi, 2002):

- dovoluje zapojení až čtyř zařízení
- dovoluje zapojení i jiných zařízení než jsou pevné disky (např. **CD-ROM**, **páskové mechaniky** atd.)
- při práci s diskem používá adresovací metodu **LBA** (**L**inear **B**lock **A**ddress), která eliminuje omezení kapacity disku na 512 MB. Při adresaci LBA je rezervováno:
 - 4 bity pro **povrch** (maximálně 16 povrchů)
 - 16 bitů pro **cylindr** (maximálně 65536 cylindrů)
 - 8 bitů pro **sektor** (maximálně 256 sektorů)
- poskytuje vyšší přenosovou rychlost a může komunikovat buď prostřednictvím režimu **PIO** (**P**rocessor **I**nput **O**utput), nebo prostřednictvím **DMA** (**D**irect **M**emory **A**ccess) režimu.

Jednotlivá zařízení připojená k EIDE rozhraní jsou zapojena na dva kanály (Klement, 2002):

- **primární** (primary IDE)
- **sekundární** (secondary IDE)

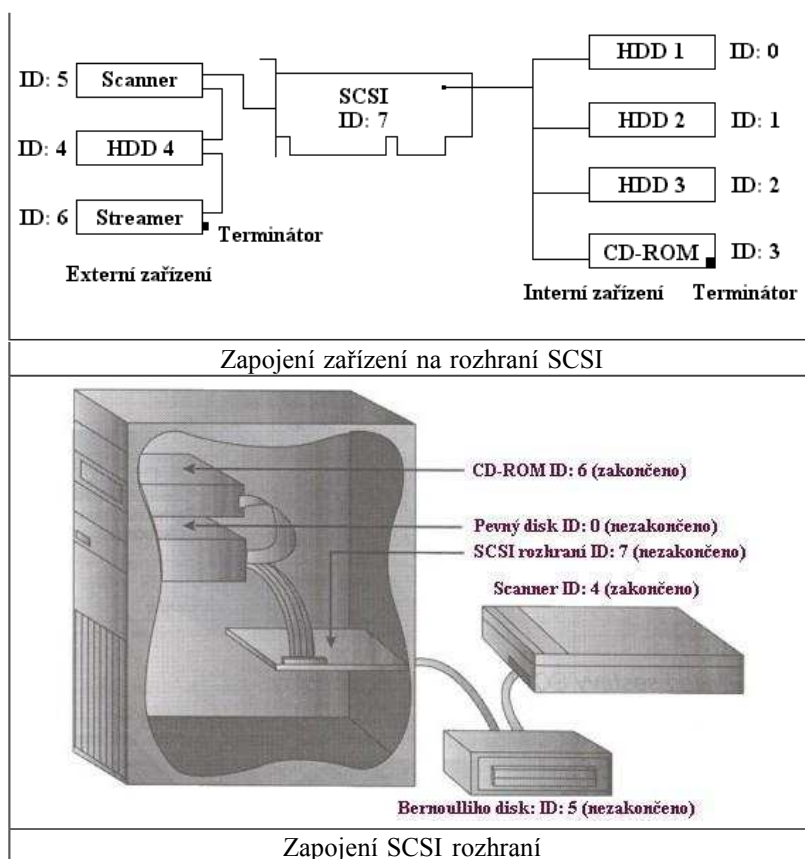
Rozhraní SCSI

Na každý kanál je možné připojit **maximálně dvě zařízení pomocí 40 žilového kabelu**, který je shodný s kabelem IDE. Na obou kanálech je potom **u jednotlivých zařízení nutné nastavit správným způsobem propojky do pozic master/slave/single**. Při zapojování zařízení se **nedoporučuje na jednom kanále kombinovat rychlé zařízení** (např. pevný disk) **s pomalejším zařízením** (např. CD-ROM), protože pak dochází ke zpomalování celého kanálu a tím i pevného disku (Klement, 2002).

3.3.3 Rozhraní SCSI

Rozhraní **SCSI** (**S**mall **C**omputer **S**ystems **I**nterface) bylo vyvíjeno zhruba ve stejné době jako rozhraní ESDI. **SCSI dovoluje připojit ke své sběrnici až 8 různých zařízení**, z nichž jedno musí být vlastní SCSI rozhraní. **Mezi další velké výhody patří možnost připojení nejen interních zařízení**, jako tomu bylo u všech předchozích rozhraní, ale i zařízení externích. SCSI není pevně vázáno na počítač řady PC, ale **je možné se s ním setkat i u jiných počítačů** (např.: MacIntosh, Sun, Silicon Graphics).

Jednotlivá zařízení jsou propojená pomocí 50 vodičové sběrnice a nesou jednoznačnou identifikaci v podobě **ID čísla** (v rozmezí 0-7). ID 7 bývá většinou nastaveno na SCSI rozhraní a ID 0 bývá zařízení, ze kterého se zavádí operační systém. Sběrnice musí být na posledních zařízeních ukončena tzv. **terminátory** (zakončovací odpory), které ji impedančně přizpůsobují a zabraňují tak odrazu signálů od konce vedení (Minasi, 2002).

SCSI rozhraní existuje ve formě:

- zásuvného modulu - karty
- externě připojitelného modulu přes paralelní port
- ve formě On-Board řadiče

Úkol 3.3 (krátký úkol)

Vyjmenujte základní řadiče pevných disků.

Pasáž pro zájemce

Jako rozšíření předchozího SCSI-1 vzniká rozhraní SCSI-2, které je též komerčně nazýváno jako Fast SCSI. SCSI-2 je zdola kompatibilní s původním SCSI-1, má však vyšší přenosovou rychlost (až 100 MB/s) a přísnější nároky na kabeláž (celá délka sběrnice může být maximálně 3 m). Dalším rozšířením rozhraní SCSI je rozhraní označované jako SCSI-3, které dovoluje připojit až 32 zařízení s ID v rozmezí 0-31 (Klement, 2002).

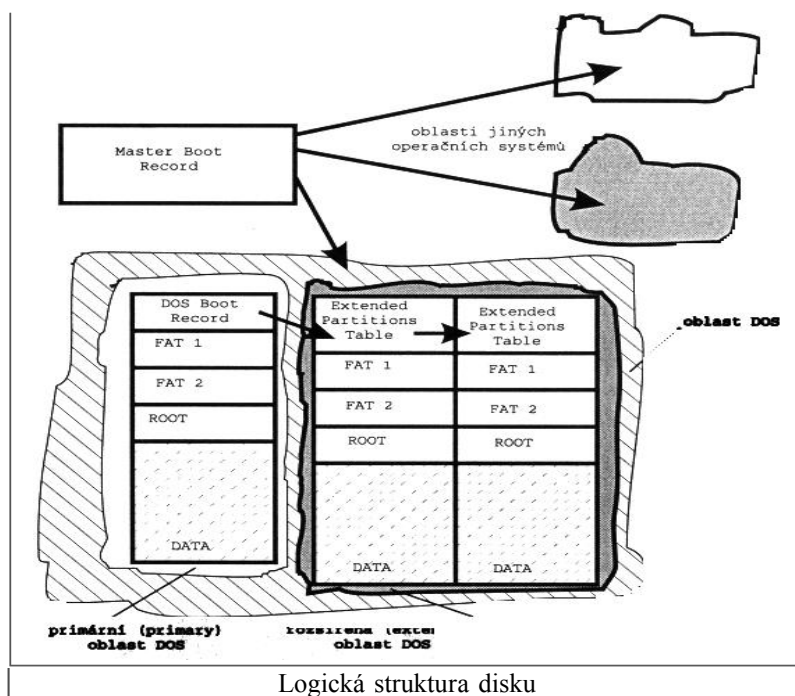
3.4 Logická struktura pevného disku

Data ukládaná na disk se zapisují do stop a sektorů, které jsou na disku již magneticky vytvořeny formátováním na nízké úrovni.

Soubory na disku jsou proto mapovány soustavou tabulek. Tuto soustavu (vlastně logickou strukturu disku) vytvoříte vysokým formátováním, které umožňuje každý operační systém (Minasi, 2002).

Logická struktura disku

Oblasti DOS

3.4.1 Oblasti DOS

Logická struktura disku vychází z **první tabulky - MBR**. Ta rozděljuje disk na celkem 4 oblasti. V každém oddílu pak může být umístěn jiný operační systém. **Oddíl DOS bývá nejčastěji rozprostřen přes celý disk** (použití více operačních systémů na jednom disku nebývá časté).

V jedné oblasti DOSu může však být vytvořeno více logických disků. Oblast se pak rozdělí na **primární (primary)** a **rozšířenou (extended)**. Primární je ta, v níž jsou uloženy systémové soubory - odtud se při startu počítače načítá operační systém do operační paměti. **Každý z oddílů DOSu je reprezentován svým logickým jménem**. Bývá zvykem pojmenovat primární oblast jménem C:, další pak jmény (D:, E:,...) (Klement, 2002).

Souborové systémy

3.4.2 Souborové systémy

Hlavní adresář je tou částí logické struktury disku, ve které se nejvíce liší starší systém nazývaný FAT (DOS + Windows 3.x) a nová struktura pojmenovaná VFAT (Windows 95-XP). VFAT totiž dovoluje zápis dlouhých jmen souborů (max. 255 znaků, nemůže ale obsahovat znaky: \ ? : ~ ` " < >). Při psaní dlouhého jména používejte "pouze" 60-70 znaků (zbytek bude potřebný na popis cesty) (Minasi, 2002).

Takovéto uspořádání se nazývá **souborový systém**, postupně rozeznáváme následující typy:

- **Dvanáctibitová FAT** je starším typem a dnes se používá pouze na disketách. Umožňuje adresovat 2^{12} (tj. 4 096) klastrů. Na disku zabere 6 KB.
- Další variantou je **šestnáctibitová FAT**. Ta je schopna obhospodařovat 216 (tj. 65534) alokačních jednotek. Na disku zabírá 128KB. Velikost klastru se mění podle kapacity disku. Maximální velikost disku, kterou umí šestnáctibitová FAT adresovat, je 2,1 GB (při 32KB alokační jednotce: 32768×65534 alokačních jednotek = 2147418112B neboli 2,1 GB). Při použití disku většího než 2,1 GB je nutné disk rozdělit na logické jednotky, s maximální velikostí 2,1 GB.

- **Třicetidvoubitová FAT** je novějším provedením tabulky. Dodává se s Windows 95 od OSR 2. Dovoluje použít 232 (tj. 4 296 967 296) alokačních jednotek. Budete-li na disku používat více operačních systémů, z nichž některý s 32 bitovou FAT nepracuje, nemůžete správu velkých disků zapnout. Rozhodnutí mezi 16 a 32bitovou variantou je velmi důležité. Pozdější konverze mezi tabulkami FAT již Windows neumějí.
- **NTSF** byl navržen pro Windows NT. NTFS byl navržen na konci 80 let při současně zahájeném vývoji NT a lze říct, že byl navržen, aby splňoval nejen současně, ale i předpokládané požadavky. Vývojáři FAT a HPFS nevěnovali pozornost bezpečnosti, ale NTFS používá stejný bezpečnostní model jako NT. FAT používá pro pojmenování souborů 8-bitové ASCII kódování. V NTFS je použito 16-bitové kódování Unicode, což umožňuje pojmenovat soubor v libovolném jazyce. NTFS má zabudováno transakční zaznamenávání akcí, proto se může při pádu systému pokusit obnovit data při jejich minimální ztrátě. Ve Windows NT jsou dva nástroje na vytváření NTFS partition - Správce Disků (windisk.exe) a utilita na formátování. Oba umožňují nastavit požadovanou velikost clusteru. Jestliže tuto velikost nenastavíte, nastaví defaultní hodnotu. Čím menší jsou cluster, tím lepší je využití diskového prostoru, ale je třeba více prostoru pro organizaci clusterů, protože jich je pak mnohem víc.

Úkol 3.4 (krátký úkol)

Může být v jedné oblasti DOSu vytvořeno více logických disků? (odpovězte ano či ne)

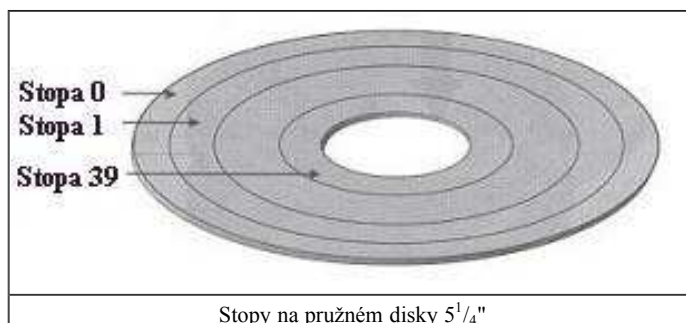
3.5 Pružné disky (FDD) – základní pojmy

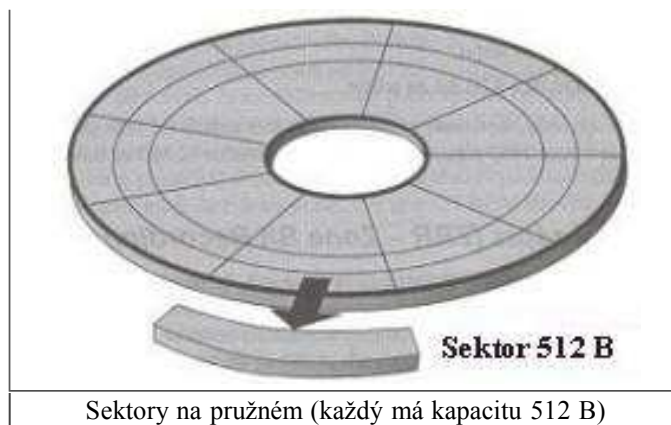
Pružné disky patří mezi přenosná média pro uchování dat. Pružný disk je tvořen **plastovým kotoučem, na jehož povrchu je vrstva oxidu železa**. Celý kotouč je potom uzavřen v obdélníkovém pouzdře. V tomto obalu je vyříznutý tzv. **čtecí otvor**, kterým přistupuje čtecí a zapisovací hlava k médiu (Minasi, 2002).

Záznam dat na médium je prováděn magneticky. Jednotlivá data jsou zapisována do soustředných kružnic, tzv. **stop (track)**, na obě strany diskety. Každá stopa je rozdělena ještě na tzv. **sektory (sector)**, jež tvoří nejmenší úsek média, na který je možné zapisovat. Vlastní **zápis na pružný disk bývá prováděn s kódováním MFM**, zatím se neobjevily (a asi ani neobjeví) pružné disky se kódováním RLL popř. jiným.

Stopy

Sektory

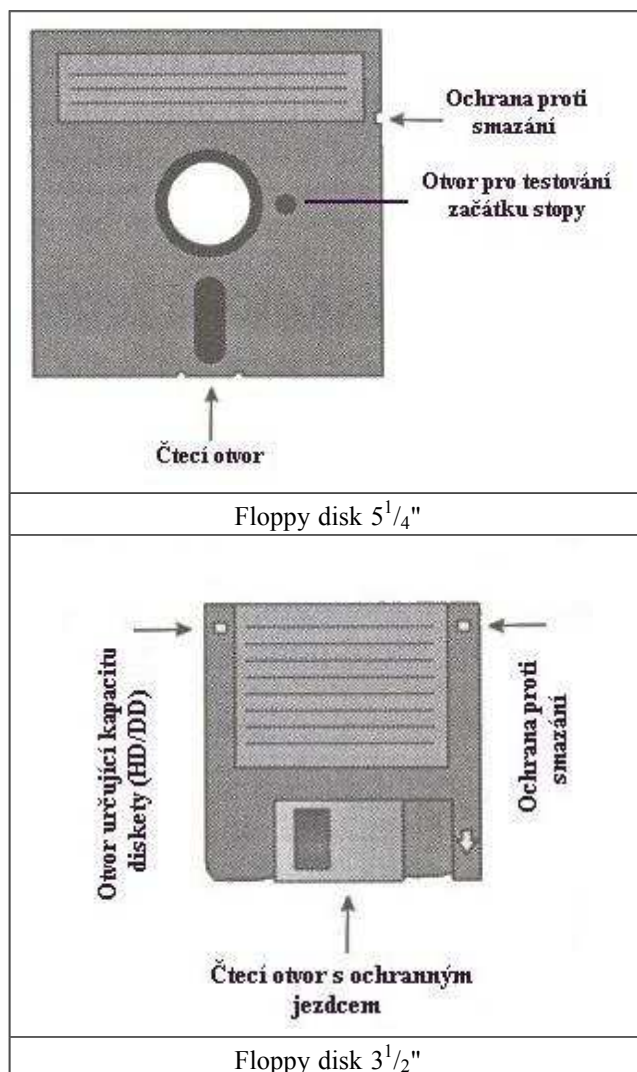

Základními parametry disket jsou jejich velikost, hustota záznamu dat a z toho vyplývající kapacita (Minasi, 2002):

Velikost	Hustota	Stopy	Sektory	Strany	Kapacita sektoru	Kapacita diskety
5 ¹ / ₄ "	DD	0-39	1-9	0-1	512 B	360 kB
5 ¹ / ₄ "	HD	0-79	1-15	0-1	512 B	1,2 MB
3 ¹ / ₂ "	DD	0-79	1-9	0-1	512 B	720 kB
3 ¹ / ₂ "	HD	0-79	1-18	0-1	512 B	1,44 MB

Pružné disky

Úkol 3.5 (krátký úkol)

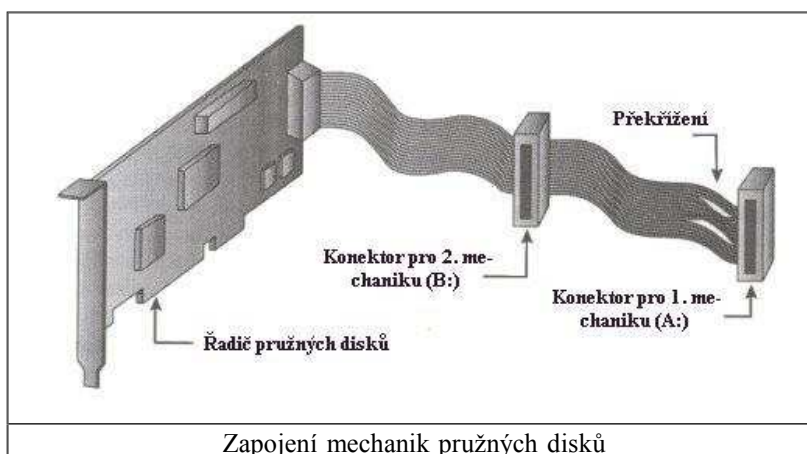
Jaká je velikost sektoru na disketě?

3.6 Disketové mechaniky

Mechaniky pružných disků jsou zařízení pro čtení a zapisování na pružné disky. Je možné je rozdělit podobně jako pružné disky podle velikosti ($5\frac{1}{4}$ ", $3\frac{1}{2}$ ") a podle hustoty záznamu (DD, HD) (Minasi, 2002).

Mechaniky pružných disků jsou připojeny k řadiči pružných disků (FDD controller), který řídí jejich činnost. Řiřič pružných disků bývá umístěn buď společně s řadičem pevných disků a popř. I/O kartou na samostatné desce, která je potom zapojena do některého ze slotů rozšiřující sběrnice, nebo nověji bývá integrován přímo na základní desce počítače. Standardní řadič podporuje připojení max. 2 mechanik pružných disků. Připojení disketových mechanik k řadiči je provedeno pomocí plochého kabelu se 34 vodiči. Tento kabel má zpravidla 5 konektorů (Klement, 2002):

- 1 pro připojení k řadiči
- 2 pro připojení mechaniky $5\frac{1}{4}$ "
- 2 pro připojení mechaniky $3\frac{1}{2}$ " (analogicky jako u mechanik $5\frac{1}{4}$ ").

Zapojení mechanik pružných disků

Vlastní čtení popř. zápis z pružného disku v mechanice probíhá ve třech krocích.

1. vystavení čtecích (zapisovacích) hlav na požadovanou stopu pomocí krokového motorku.
2. pootočení na příslušný sektor
3. zápis (čtení) sektoru

Úkol 3.6 (krátký úkol)

V kolika krocích probíhá zápis (čtení) na (z) disketu(y)?

3.7 Mechaniky CD-ROM – základní pojmy

Médium CD-ROM vznikalo původně jako audio nosič a jeho autory byly firmy Philips a Sony. Jedná se o médium, které je určeno pouze ke čtení informací. Dovoluje uložení 650 až 790 MB programů a dat.

Na rozdíl od dříve uvedených diskových zařízení (pružné disky, pevné disky apod.) nejsou data ukládána do soustředných kružnic, ale do jedné dlouhé spirály podobně jako na gramofonové desce. Spirála začíná u

středu média a rozvíjí se postupně až k jeho okraji. Záznam (spirála dat) je pouze na spodní straně disku, tj. záznam na CD-ROM disku je jednostranný. **Délka celé spirály je zhruba 6 km a hustota dat v ní uložených je konstantní** (Minasi, 2002).

Podle rychlosti, kterou je CD-ROM mechanika schopna číst tato data, se mechaniky rozlišují na (Klement, 2002):

Rychlost čtení

- **single speed:** rychlost čtení dat je 150 kB/s, dostačuje pouze pro přenos souborů.
- **double speed:** data je schopna číst rychlostí 300 kB/s, což poskytuje plynulou rychlost pro práci s datovými soubory. Nedostačuje pro přehrávání videa.
- **triple speed:** dovoluje číst data rychlostí až 450 kB/s
- **quadruple speed:** mechanika dovolující čtení dat rychlostí 600 kB/s.
- **6x:** rychlost čtení: 900 kB/s
- **8x:** rychlost čtení: 1200 kB/s
- **12x:** rychlost čtení: 1800 kB/s
- **16x:** rychlost čtení: 2400 kB/s
- **24x:** rychlost čtení: 3600 kB/s
- **32x:** rychlost čtení: 4200 kB/s
- **48x:** rychlost čtení: 6600 kB/s
- **52x:** rychlost čtení: 7200 kB/s

Rychlost čtení spirály je v **single speed** mechanice asi 1,3 m/s. Rychlost otáčení CD-ROM disku není konstantní, ale je kontinuálně přizpůsobována podle toho, zda se čtení provádí blíže kraji nebo středu disku. U středu disku je rychlost otáčení vyšší (asi 500 otáček za minutu) a u kraje naopak nižší (asi 200 otáček za minutu). Toto přizpůsobování otáček disku zaručuje, že data jsou čtena ze spirály konstantní rychlostí.

CD-ROM mechaniky se k počítači připojují pomocí (Klement, 2002):

- **EIDE** rozhraní (**ATAPI:** rozšíření normy ATA o příkazy pro práci s CD-ROM, streamery a dalšími periferiemi)
- **SCSI** rozhraní
- **zvukové karty** obsahující rozhraní pro CD-ROM
- **vlastního řadiče**

Úkol 3.7 (krátký úkol)

Bylo médium CD-ROM primárně určeno pro využití v oblasti výpočetní techniky? (odpovězte ano či ne)

Pasáž pro zájemce

TYPY MECHANIK

Mechaniky CD-R

(Compact Disk - Recordable) jsou zařízení, jež dovolují čtení z disku CD-ROM.

Mechaniky DVD-R

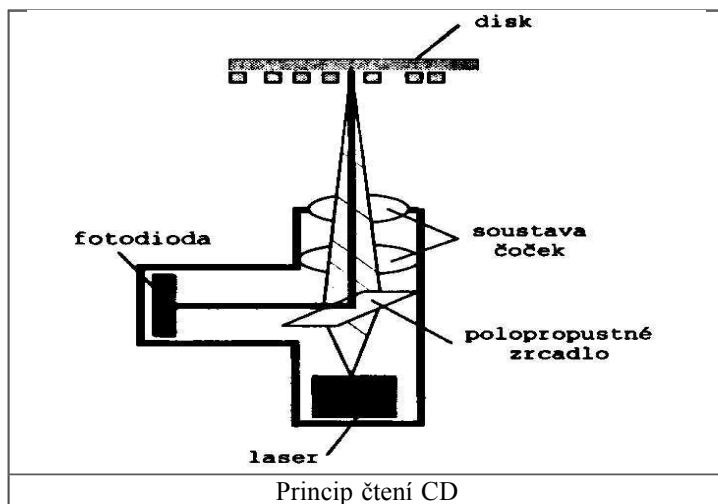
Mechanika podobná CD-ROM, která zvládá čtení DVD disků o kapacitě 4.7 GB/strana/vrstva (kapacita 1 DVD se tedy může vyšplhat až na 18.8 GB). Oproti mechanikám CD je laserový paprsek několikrát tenčí, proto se na DVD vejde delší stopa.

Mechaniky CD-RW

Mechaniky CD-RW (Compact Disk - Rewritable) jsou určeny k záznamu nejen na disky CD-R, ale také pro záznam na speciální disky CD-RW. CD-RW disky dovolují na rozdíl od CD-R disků, aby záznam byl přemazán a proveden znovu. Přemazání však nemůže být prováděno libovolně, jako např. na pevném disku, ale pouze na celém disku.

3.8 CD-ROM a jeho fyzikální princip

Standardní CD má průměr 120 mm s 15 mm otvorem uprostřed. Tloušťka je 1,2 mm. Téměř 5 km dlouhá stopa je rozkouskována na stejně dlouhé sektory neboli bloky. Informace jsou v blocích stopy ve formě malých prohlubní nestejně délky, zvaných **pity**. Ty jsou **proloženy rovnými oblastmi - poli** (Minasi, 2002).

Čtí hlava CD-ROM zaměřuje laserový paprsek procházející polopropustným zrcadlem a přes soustavu čoček dopadající na disk. Pole odrážejí paprsek zpět, kdežto pity jej rozptylují. Odražené světlo prochází čočkami a je zrcátkem přesměrováno na fotodiodu (Klement, 2002).

Organizace dat

Pole a prohlubně na discích nepředstavují nuly a jedničky, ale **jednička je vyvolána přechodem mezi pitem a prohlubní**, žádná změna reprezentuje nulu. Kódování dat odpovídá formátu RLL, známému z pevných disků. **Datový sektor se skládá z 2 352 B tvořených:**

- **synchronizační hlavičkou;**
- **hlavičkou s adresou sektoru;**
- **jádrem sektoru** tvořeným datovou částí;
- **288 B dlouhý segmentem pro opravný kód EDC/ECC** (EDC - Error - detection codes, ECC - Error - correction codes).

Shrnutí kapitoly

- ♦ Pevné disky jsou média pro uchování dat s vysokou kapacitou záznamu (řádově stovky MB až stovky GB). Jedná se o pevně uzavřenou nepřenosnou jednotku. Tyto disky se otáčejí po celou dobu, kdy je pevný disk připojen ke zdroji elektrického napájení nezávisle na tom, zda se z něj čte (na něj zapisuje). Rychlost otáčení bývá 3600 až 10000 otáček za minutu.
- ♦ Všechny jednotlivé disky, ze kterých se celý pevný disk skládá, jsou podobně jako u pružného disku rozděleny do soustředných kružnic nazývaných stopy (tracks) a každá z těchto stop je rozdělena do sektorů (sectors). Množina všech stop na všech discích se stejným číslem se u pevných disků označuje jako válec (cylinder).
- ♦ Rozhraní (řadiče) pevných disků jsou zařízení, která zprostředkovávají komunikaci mezi pevným diskem a ostatními částmi počítače.
- ♦ Pružné disky patří mezi přenosná média pro uchování dat. Pružný disk je tvořen plastovým kotoučem, na jehož povrchu je vrstva oxidu železa.

- ♦ Mechaniky pružných disků jsou zařízení pro čtení a zapisování na pružné disky. Je možné je rozdělit podobně jako pružné disky podle velikosti ($5\frac{1}{4}$ ", $3\frac{1}{2}$ ") a podle hustoty záznamu (DD, HD).
- ♦ Médium CD-ROM vznikalo původně jako audio nosič. Dovoluje uložení 650 až 790 MB programů a dat. Na rozdíl od dříve uvedených diskových zařízení (pružné disky, pevné disky apod.) nejsou data ukládána do soustředných kružnic, ale do jedné dlouhé spirály podobně jako na gramofonové desce.

Kontrolní otázky

- 1) Vysvětlete k jakému účelu v počítači slouží pevný disk a popište jeho funkci a konstrukci. (odpověď naleznete [zde](#))
- 2) Uveďte, jaké zařízení slouží ke zprostředkování komunikace mezi pevným diskem a ostatními částmi počítače. Stručně popište jednotlivé typy. (odpověď naleznete [zde](#))
- 3) Popište princip funkce pružných disků. (odpověď naleznete [zde](#))
- 4) Vysvětlete pojem CD-ROM a popište fyzikální princip funkce. (odpověď naleznete [zde](#))

Pojmy k zapamatování

HDD, FDD, CD, Pevný disk, Rozhraní pevného disku, FAT, Pružný disk, CD-ROM.

Studijní literatura

Základní:

KLEMENT, M. *Výpočetní technika - software a hardware*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2002. 178 s. ISBN 80-244-4012-6.

Rozšířená (pro hlubší pochopení):

HORÁK, J. *Hardware*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 1998, 331 s. ISBN 80-7226-122-3.

Průvodce studiem

Vývoj hardware pokračuje kupředu mílovými kroky. S rostoucím objemem dat rostou i kapacity médií pro uchovávání dat. Nestále se vyvíjejí nová zařízení. Tak např. v poslední době se stává standardem využívání flash disků.

Opět připomínáme! Pokud se vám zdá, že zapomínáte to, co jste se naučili v předchozích kapitolách tak nezoufejte. To je normální průvodní jev při učení. Jak se sami přesvědčíte, ke zopakování Vám však bude tentokrát stačit mnoho méně času.

Doporučujeme Vám nepodceňovat kontrolní otázky uvedené vždy v závěrech kapitol. Dotazují se na základní učivo, které je potřebné znát.

Nepodceňujte význam relaxace a odpočinku. Rychlé memorování nelze považovat za efektivní metodu učení a vědomosti nejsou trvalé. To jistě ale víte a proto se učíte průběžně.

4 Počítačové skříně, napájecí zdroje, I/O rozhraní, pravidla pro sestavení počítače třídy PC

Cíle

Po prostudování této kapitoly byste měli být schopni:

- ♦ popsat příslušenství počítačové skříně,
- ♦ charakterizovat jednotlivé typy skříní,
- ♦ vyjmenovat jednotlivé typy napájecích zdrojů a analyzovat možnosti jejich aplikace,
- ♦ popsat jednotlivé typy I/O rozhraní,
- ♦ objasnit postup montáže základní desky a procesoru,
- ♦ popsat montáž chladiče procesoru,
- ♦ provést rozbor montáže grafické karty,
- ♦ analyzovat postup montáže pevného disku a disketové jednotky,
- ♦ posoudit možnosti upgrade PC.

Průvodce studiem

Jak jistě tušíte, jednotlivé komponenty, o nichž jsme doposud mluvili, jsou uzavřeny v nějaké skříní. Zmíníme se tedy ještě o jednotlivých typech skříní, napájecích zdrojů a I/O rozhraních. Jestliže i to úspěšně zvládneme nastudovat dospějeme do další etapy.

Dostaneme se do stádia, kdy budeme moci opustit tu nekonečnou teorii. V této kapitole se totiž budeme zabývat konkrétními postupy montáže jednotlivých komponent.

Potřebný čas pro studium kapitoly:

- 90 minut

4.1 Počítačové skříně

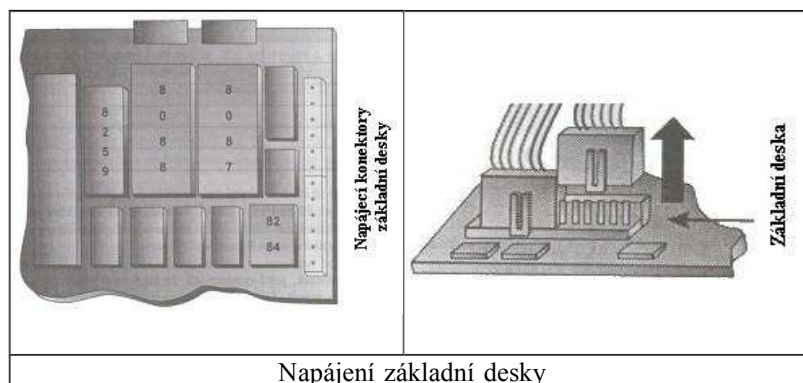
Každá skříň má na čelní stěně ovládací tlačítka a dvířka mechanik, na zadní stěně propojovací konektory. Používá se více typů skříní od různých výrobců, naštěstí existují ustálené (standardní) kategorie skříní, které výrobci respektují. Každý druh skříně má samozřejmě své přednosti, ale i nedostatky (Klement, 2002).

Počítačová skříň

Skříň počítače obsahuje (Minasi, 2002):

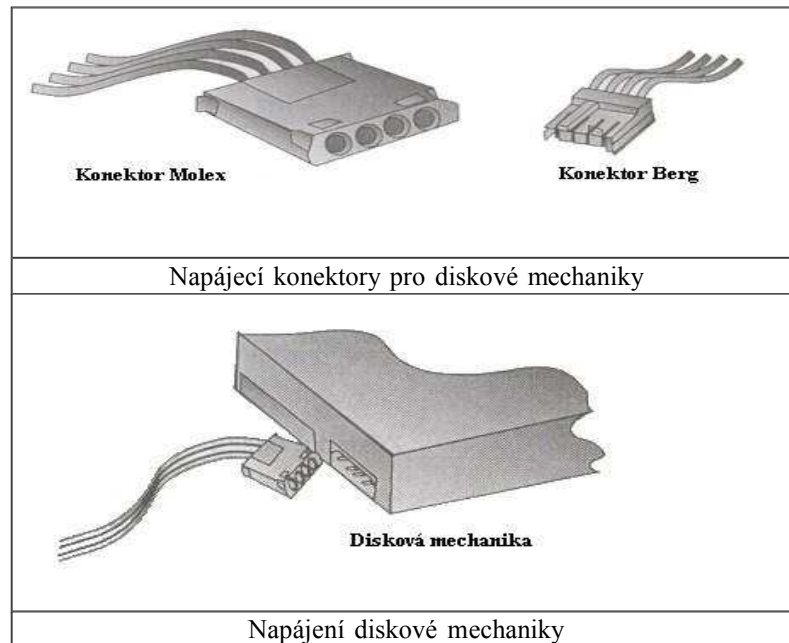
Obsah skříně

- zdroj (150W - 250W) poskytující napětí (+5 V, -5 V, +12 V, -12 V) s napájecími kabely, které slouží k přivedení napájecího napětí pro:
 - základní desku

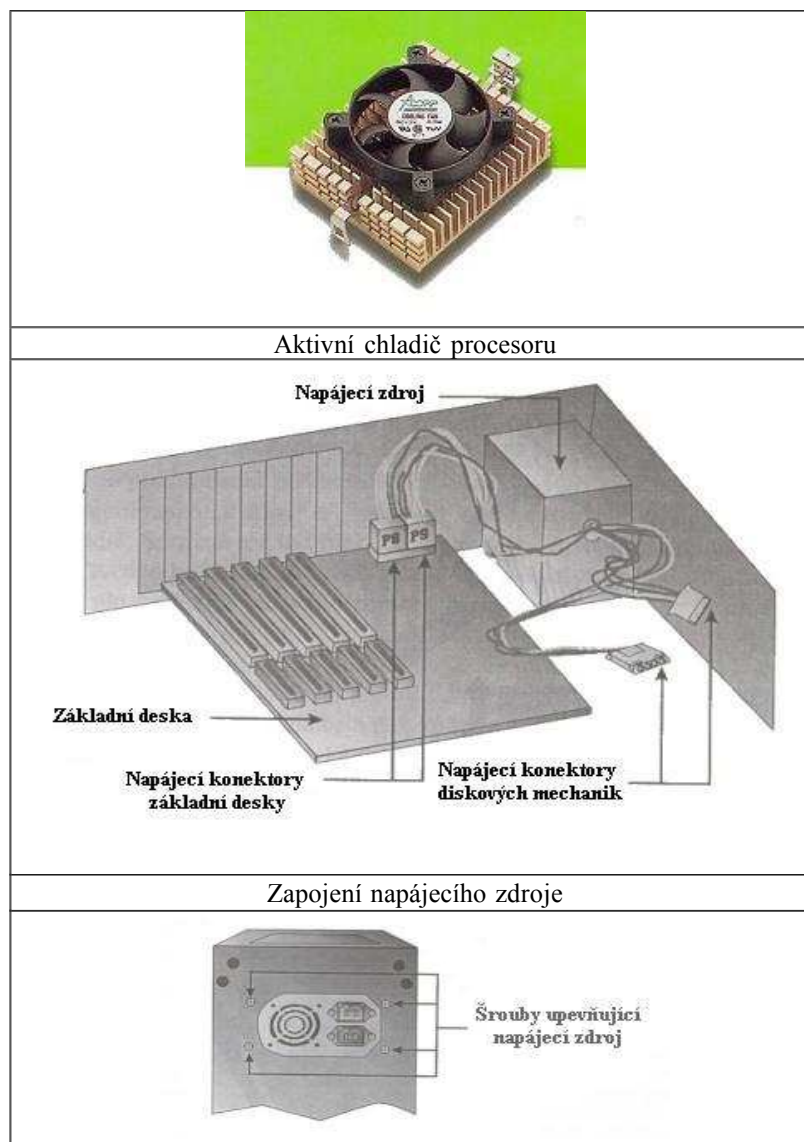

Napájení základní desky

- diskové mechaniky (pružné disky, pevné disky, CD-ROM, apod.)

- aktivní chladič (s ventilátorem) procesoru

- **Jednotlivé zapojené karty jsou napájeny ze sběrnice**
- **různé LED diody**
 - **Power:** signalizuje, že počítač je zapnutý nebo vypnutý
 - **Turbo:** signalizuje, zda počítač pracuje v Turbo režimu (tj. režimu s plným výkonem procesoru) nebo v režimu s nižším výkonem
 - **HDD:** signalizuje aktivitu **pevných disků** popř. jiných zařízení (např. CD-ROM) připojených k EIDE (SCSI) rozhraní
- **kabely pro připojení LED diod a vypínačů**
- **síťový vypínač:** pro zapnutí a vypnutí počítače

- **šachty pro upevnění diskových mechanik**
- **otvory pro výstupy ze zapojených karet**
- **pozice pro upevnění základní desky**

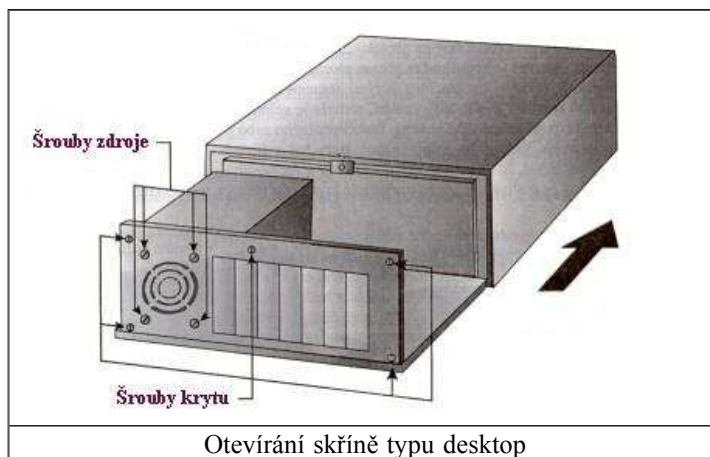
Dále skříň počítače může obsahovat (Minasi, 2002):

- tlačítko **Reset**: pro uvedení počítače do stavu, který následuje po jeho zapnutí
- tlačítko **Turbo**: pro přepínání mezi režimem s plným výkonem (Turbo) a sníženým výkonem
- **zámek klávesnice**: pro uzamknutí klávesnice, které způsobí, že veškeré stisky kláves jsou ignorovány.
- **ukazatel frekvence**: sada sedmissegmentových jednotek vyjadřující frekvenci procesoru. Prakticky žádný počítač neobsahuje měřič frekvence, který by skutečně testoval frekvenci procesoru. Údaj, který je zobrazen na ukazateli frekvence, je nastaven sadou propojek (jumperů), které dovolují nastavit libovolný údaj.

*Dělení
počítačových
skříní*

Podle provedení a tvaru skříně je možné rozlišit následující typy (Klement, 2002):

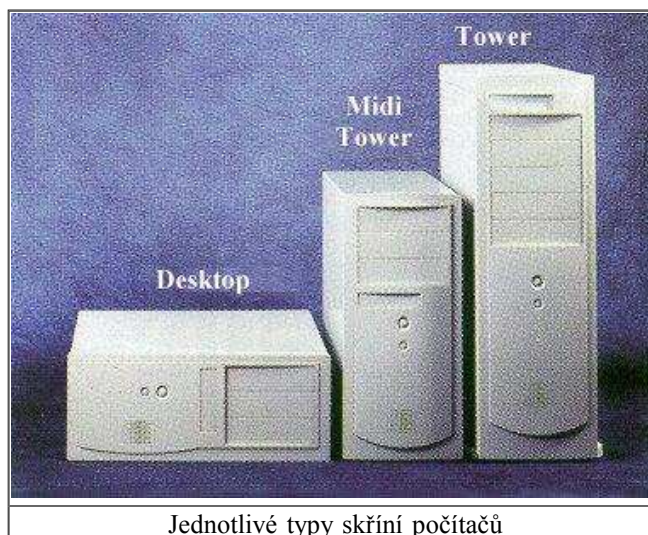
- **desktop**: skříň, která bývá umístěna vodorovně na stole. Základní deska je ve vodorovné poloze a jednotlivé rozšiřující karty se osazují svisle.

- **slim**: skříň umístěná opět vodorovně na stole, je nižší než desktop. Základní deska je ve vodorovné poloze a rozšiřující karty se osazují vodorovně do slotů

umístěných na tzv. stromečku, který je zasunut kolmo na základní desku. Jedná se provedení, které poskytuje jen velmi málo prostoru pro další rozšiřování počítače (o další **pevné disky**, **CD-ROM** mechaniky apod.)

- **minitower**: skříň postavená na svislo na stole (popř. pod stolem). Základní deska je umístěna ve svislé poloze a rozšiřující karty se zasouvají vodorovně
- **tower**: velká skříň umístěna většinou ve svislé poloze pod stolem. Základní deska je opět osazena do svislé polohy a rozšiřující karty se zasouvají vodorovně. Tower je skříň, která poskytuje poměrně velké možnosti dalšího rozšiřování počítače a je vhodná zejména pro počítačové servery.

Kromě těchto provedení je možné setkat se i různými dalšími komerčními názvy, jako jsou např. (Minasi, 2002):

- **miditower**: o něco větší verze minitoweru
- **big tower**: větší verze toweru

Úkol 4.1 (krátký úkol)

Jaké typy skříní existují a jaký typ skříně máte u počítače u Vás doma či v práci?

4.2 Zdroje napájení

Důležitý je výkon, který je pro běžné počítače (desktop, minitower) **230 W**, pro velké sestavy (**bigtower**) **přes 350 W**. Zdroje dodávají několik druhů stejnosměrných napětí (Klement, 2002).

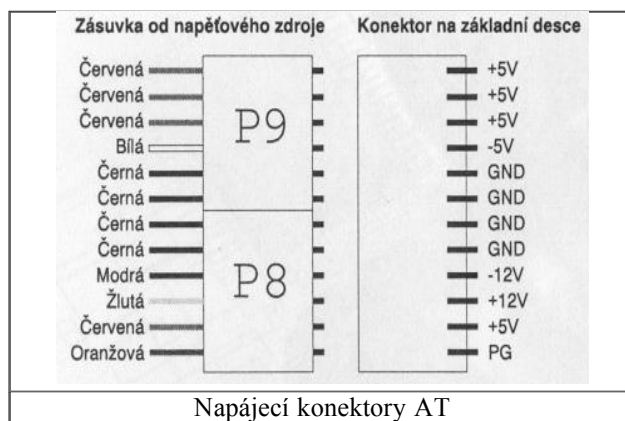
4.2.1 Zdroje - AT

Jak již víte, bývala velikost napájecího napětí mikroprocesorů standardně **5 V**. Dnes velikost napájení není jednotná (nejčastěji okolo **1,1 - 3,3 V**). Z nejednotnosti napájecího napětí určitě nemají radost konstruktéři základních desek a napájecích zdrojů, kteří **problém nestejného napětí řeší dvěma způsoby** (Minasi, 2002):

- zdroj dodává napětí **5 V** které si základní deska upraví na požadovanou hodnotu. Proto je základní deska vybavena propojkami nastavujícími přesnou výši napájecího napětí. Tento způsob je nejpoužívanější;
- zdroj dodává požadované napětí přímo a základní deska nic neupravuje (tento případ je spíše výjimečný).

Při výměně základní desky si tedy musíte zjistit, zda ji bude možné přizpůsobit napájecímu napětí vašeho zdroje. K základní desce je napájení přivedeno dvěma šestipólovými konektory označovanými **P8** a **P9**, které se připojují na příslušnou patici základní desky. Pokud budete zasunovat koncovky napájecích kabelů do patic, musíte připojit konektory černými vodiči k sobě (černé budou uprostřed) (Klement, 2002).

Zdroje - AT

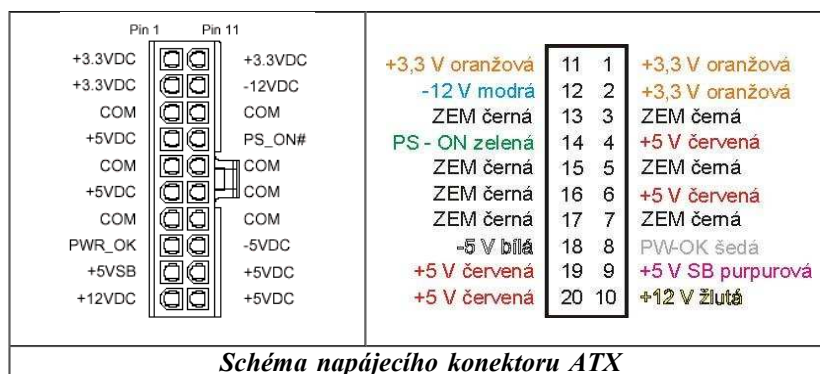
4.2.2 Zdroje - ATX

Oproti deskám Baby-AT došlo u ATX k podstatným změnám, které se odrazily i v konstrukci napájecího zdroje (Minasi, 2002):

- ♦ **Deska pracuje pouze s napětím 3,3 V** (nejběžnější hodnota pracovních napětí mikroprocesorů), z desky ATX zmizely obvody vytvářející toto napětí z dřívějších 5 V.
- ♦ **Připojení desky ke zdroji je realizováno prostřednictvím jediného konektoru** (místo dvou u Baby - AT). Příčinou odlišného napájení nebyla zlomyslnost návrhářů, ale snaha vytvořit přirozenou překážku, která by zabráňovala připojení základní desky ATX k nevhodnému napájecímu zdroji.
- ♦ **Desky ATX jsou totiž vybaveny elektronickým ovládáním zdroje.** Tlačítkem na čelním panelu počítače proto pouze aktivujete nebo deaktivujete elektronický obvod, který teprve ovládá výkonový napájecí zdroj. Výhodou tohoto řešení je možnost programového vypnutí (či zapnutí) počítače, a to buď na pokyn uživatele, nebo v důsledku činnosti softwaru (například u Windows 95 příkazem "Vypnout"). Časté využití dálkového zapínání a vypínání PC se předpokládá při správě počítačových sítí - správce si může počítač spustit, aniž by k němu musel přijít.

Zdroje - ATX

Na obrázku vidíte dvacetipinový konektor ATX (je umístěn na základní desce).

- ♦ **PS-ON** je signál, jímž se zapínají všechny napěťové okruhy (3,3V SV i 12V);
- ♦ **VS** je záložní pin. Na něm se nachází SV napětí i v době, kdy jsou všechny ostatní napájecí okruhy vypnuty. Například bude potřebný při "vzbuzení" počítače po síti;
- ♦ **PW-OK** slouží ke kontrole SV a 3,3V okruhů. Pokud klesne jeho hodnota pod vymezenou hranici, znamená to, že některý z kontrolovaných výstupů (pinů) pracuje s nedefinovaným napětím;
- ♦ **GND** či **GROUND** je označení zemnicího vodiče.

Kterým typem napájecího zdroje musí být vybaven počítač, aby bylo možné jej spustit na dálku, např. prostřednictvím počítačové sítě?

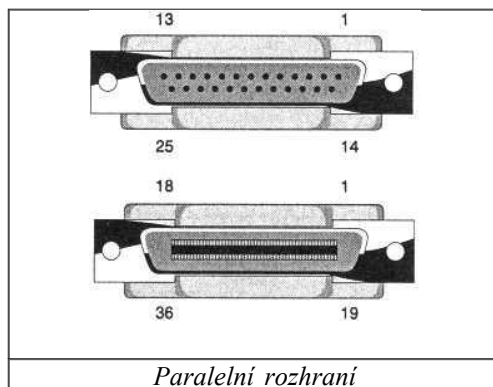

4.3 Vstupní/výstupní rozhraní

4.3.1 Paralelní rozhraní CENTRONICS

Původně bylo určeno pro připojení tiskárny a je také často označováno podle stejnojmenného výrobce tiskáren "Centronics". Přenos dat PC - tiskárna byl jednosměrný, a tak i Centronics je jednosměrným rozhraním (od PC do tiskárny).

*Paralelní
rozhraní
CENTRONICS*

Rozhraní používá 3pólový konektor Centronics na straně tiskárny a 25pólový konektor Canon (s kolíčky) na straně PC (obrázek, spodní konektor je tiskárnový, horní počítačový) (Minasi, 2002).

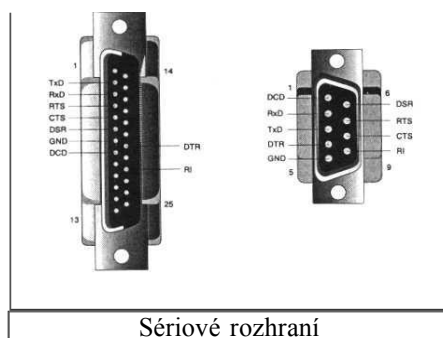
V roce 1994 se standard Centronics dočkal výrazné inovace v podobě normy IEEE 1284. Její hlavní novinkou je obousměrnost přenosu dat (tedy i od tiskárny do PC). IEEE 1284 je sdružením více dílčích norem a není tak jednoznačná, jak by norma být měla. Skutečný režim, kterým bude váš paralelní interface pracovat, pak musíte stanovit v Setupu. Jaké režimy IEEE 1284 sdružuje (Clements, 1994)?

1. **Centronics mode** (někdy též označovaný "Normal", nebo "Compatible Mode"), což je původní jednosměrný Centronics.
2. **Nibble Mode** - je obousměrný, zpětný kanál k počítači; tvoří čtyři vodiče. Pokud výrobce připojovaného zařízení dodá příslušný ovladač, mohou s ním pracovat všechna novější rozhraní Centronics (vyrobená zhruba od r. 1990).
3. **Byte Mode**, opět obousměrný Centronics, definovaný pro sběrnici MCA, je používán hlavně v počítačích PS/2.
4. **EPP Mode** (Enhanced Parallel Port) je asi nejrozšířenější, umožňuje opět obousměrný přenos. Používá jej hodně firem (hlavně tvůrce tohoto standardu firma Hewlett-Packard) a bývá často označován jako BiTronics.
5. **ECP Mode** (Extended Capabilities Port) byl zařazen do IEEE 1284 z iniciativy Microsoftu. Samozřejmě je obousměrný, stejně jako EPP dovoluje rychlý přenos dat (2 MB/s) a je k němu možné (k ECP i EPP) připojit až 256 zařízení.

4.3.2 Sériové rozhraní - RS 232

Je nejstarším rozhraním, známé je i pod označením V 24. Kvůli sériovému přenosu (bit za bitem) je pomalejší než paralelní rozhraní, je však univerzálnější - pracuje s ním většina periférií. Používá se opět konektor typu Canon, ale dvou velikostí. Budíh 25, nebo 9 pól. 25pólový sériový konektor je stejného provedení jako paralelní, pro odlišení má na počítači kolíky. 9pólový konektor je menší, na počítačové zásuvce má také kolíky (Clements, 1994).

*Sériové
rozhraní - RS
232*

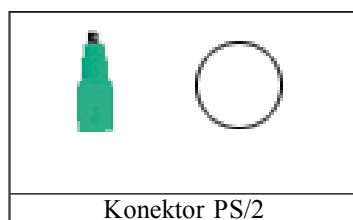
Sériové rozhraní

Provoz sériového rozhraní je řízen obvodem **UART** (Universal Asynchronous Receiver Transceiver). **Ve starších počítačích** pracovaly dva obvody **UART 8250** (pro každý sériový kanál jeden). Rozvoj rychlejších periférií (hlavně modemů) vyvolal potřebu rychlejších řídicích obvodů. Dnes jsou standardně používány obvody **UART 16550**. **Nejnovější obvody UART jsou 16650 a 16750**. Na základní desky však nejsou běžně montovány. Mají nejen rychlejší logiku, ale jsou vybaveny i dvěma zabudovanými 16bajtovými buffery (tj. vyrovnávacími paměťmi). Jeden buffer slouží pro vstup a druhý pro výstup dat (Minasi, 2002).

Rozhraní PS/2

4.3.3 Rozhraní PS/2

PS/2 je konektor použitý IBM u počítačů řady PS/2. Konektor je vyveden ze základní desky, jeho tvar vidíte na obrázku. **U mnoha dnešních PC je zásuvkou PS/2 připojena k PC myš, u notebooků často i klávesnice.** Ušetří se tak jeden sériový port. Zdířka PS/2 potřebuje pro svoji práci IRQ 12 (Eliáš, 2012).

*USB
(Universal
Serial Bus)*

4.3.4 USB (Universal Serial Bus)

Má topologickou strukturu podobnou pyramidě. Na vrcholku pyramidy stojí "hostitel" (většinou počítač), který řídí podřízená zařízení. **Od počítače - hostitele vede jen jediný kabel, který se může větvit k dalším perifériím.** Větvení probíhá buď v některé z periférií, nebo jsou v kabelu **zařazeny HUBy (rozbočovače)**, v nichž se kabel větví (Eliáš, 2012).

USB má tyto vlastnosti (Minasi, 2002):

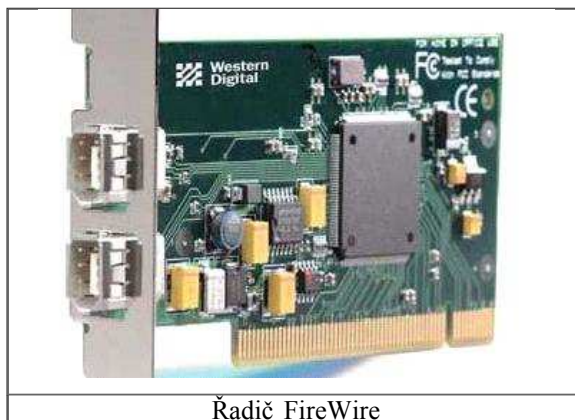
- možnost připojení telefonu k počítači;
- podpora Plug and Play;
- používá dvě přenosové rychlosti 1,5 MB/s pro pomalá zařízení (mohou se použít i nestíněné kabely o maximální délce 3 m) a 12 MB/s pro zařízení rychlá (kabel musí být stíněný, max. délka 5 m);
- podpora více současných operací na několika zařízeních;
- možnost připojení až 127 zařízení;
- možnost připojení zařízení za chodu počítače;
- ve vedení jsou použity i dva vodiče s napájecím napětím 5 V určené k napájení nízkonapěťových periférií;
- podpora power managementu (pro automatické "uspávání" momentálně nepracujících periférií).

USB musí být podporována operačním systémem. Windows 95 "umějí" USB od OSR 2. Díky USB se tedy blíží doba, kdy z počítače povede jediný kabel ke klávesnici, od ní kabel k myši a kabel k monitoru, od monitoru k tiskárně atd. Při pohledu na zadní stěnu PC vás snad nebude přepadat hrůza z toho, kam zapojíte včera zakoupený skener (Klement, 2002).

*Rozhraní
FireWire*

4.3.5 Rozhraní FireWire

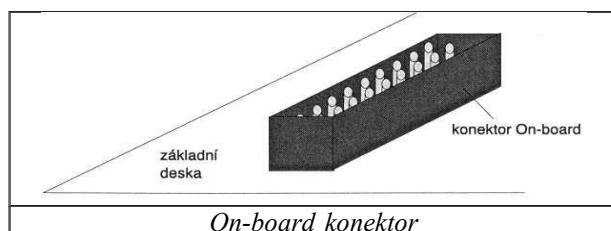
Rozhraní **FireWire** (jinak také **IEEE-1394** nebo **I-link**, v překladu "hořící drát") je rychlostní rozhraní, které **umožňuje rychlost přenosu až 400 Mb/s**. Bývá jako přídatná karta celkem běžně dodáváno s digitálními kamerami, kterým umožňuje spolu s dodávaným obslužným software provádět úpravy nasnímaného digitálního videa (Eliáš, 2012).

Rozhraní On-Board

4.3.6 Rozhraní On-Board

Neboli rozhraní integrovaná na základní desce. Dnes jsou samozřejmostí. Na základní desce jsou běžně integrovány dva konektory sériové, jeden paralelní, často PS/2 konektor a nové desky obsahují i USB zdířku. Dále jsou z desky vyvedeny konektory (IDE, SCSI, SATA) pro připojení pevných disků a disketových mechanik (Minasi, 2002).

Úkol 4.3 (krátký úkol)

Rozhraní PS/2 slouží k připojení?

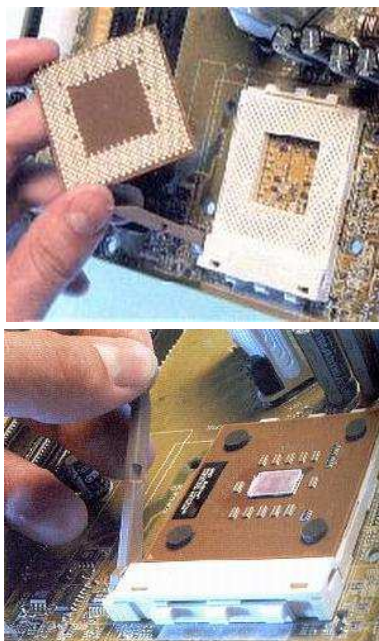

4.4 Pravidla pro sestavení počítače

4.4.1 Montáž desky a procesoru

Desku připevňujeme pomocí **hrnatých šroubků**. Není to žádný problém. Až to budeme mít, máme tak připevníme procesor - to je jemná záležitost. Patičce procesoru snad najdeme všichni. **U patičky je malá páčka**. Tu pomalu a hlavně **nenásilně zvedneme**. Potom vezmeme procesor pinzetou nebo rukou (opět podotýkáme opatrně), **zasadíme do patičky skoseným rohem ke skosenému rohu**. Pokud máme, tak páčku zandáme opět na místo. Procesor by měl držet. Poté ho **natřeme teplovodivou pastou**. Nebojte se toho a rovnoměrně natřete jádro procesoru.

Montáž desky a procesoru

*Montáž
chladiče*

4.4.2 Montáž chladiče

Na natřený procesor teplovodivou pastou nasadíme opět opatrně chladič. Chladič upevňujeme za patice (u starších typů) nebo za "čtverce kolem patice" - toto je u nových procesorů. Vše musí dobře docvaknout a je hotovo. Nepoužívejte násilí (Klement, 2002).

*Montáž
grafické karty*

4.4.3 Montáž grafické karty

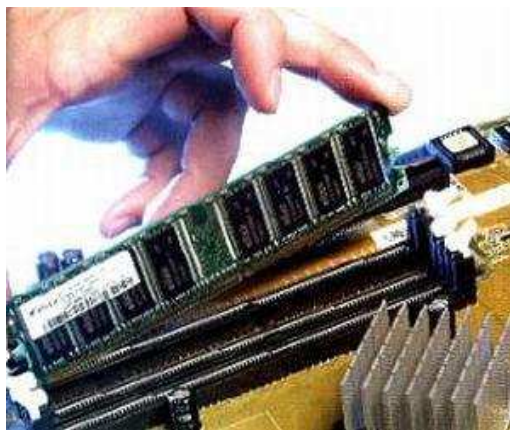
Montáž grafické karty je snadná. Stačí pouze vybrat vhodný slot pro grafickou kartu většinou je to AGP teď je ale trend PCI express-16x. Uchopte grafickou kartu a zandejte ji do slotu. Bývá tam páčka, tu musíte odstranit. Určitě Vás potěší, že se nemůžete splést. Grafická karta jde dát jen jedním směrem. Pokud máte hotovo, tak se rovnou vrhneme na montáž operační paměti (Klement, 2002).

4.4.4 Montáž operační paměti

Opět to není nic těžkého. Vybereme slot, ten bývá většinou v blízkosti procesoru. Uvidíme tam dvě páčky. Páčky odklopíme a vložíme modul. Modul má zářezy, proto není možné se splést. Modul tam už máme. Páčky přiklopíme a máme hotovo (Klement, 2002).

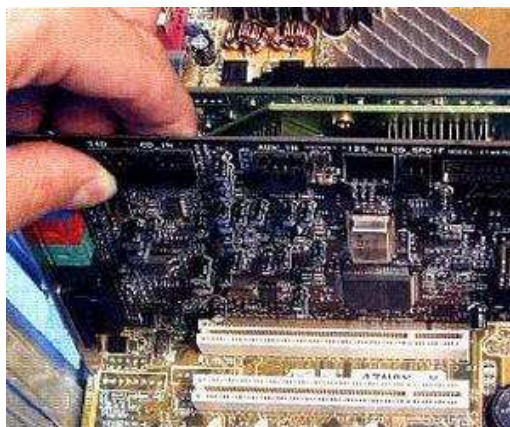
*Montáž
přídavných
karet*

4.4.5 Montáž přídavných karet

Montáž přídavných karet je opět velice jednoduchá. Přídavné karty dáváme do slotů. PCI expres 1x, PCI, Isa (dnes se už nepoužívá). Stačí se pouze zamyslet, kam dáme přídavnou kartu, tedy do jakého slotu. Máme tedy vybraný slot. Všechny přídavné karty jde dát jako vždy pouze jedním směrem. Není co zkazit. Kartu opatrně zastrčíme a je hotovo (Klement, 2002).

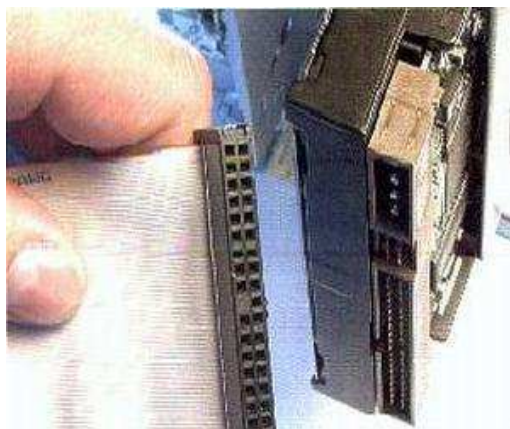
Montáž HDD

4.4.6 Montáž HDD

Do teď jsme všechny komponenty připevňovali k základní desce. HDD se připevňuje k casu a kabelem se propojí ze základní deskou. Jak už to bývá

zvykem, u PC se nemůžeme splést. Na kabelu IDE je jeden pin plný a zajišťuje tím, že kabel nejde dát obráceně. Dále musíme k disku připevnit kabel od zdroje. Nelze ho dát obráceně, neboť zdrojový kabel má z jedné strany zkosené oba dva rohy. Kabely jsme připevnili a teď je ještě potřeba připevnit disk k casu. Je to jednoduché, stačí mít šroubovák a šroubky, které jsou přibaleny k casu. Disk dáme dolů.

*Montáž
mechanik*

*Montáž
disketové
jednotky*

*Pravidla pro
upgrade*

4.4.7 Montáž mechanik

Mechaniky se připojují skoro stejně jako pevné disky. Jen je tu jedna změna. Mechanika se dává jinak než disk do počítačové skříně (case). Jinak mechaniku připojujeme stejným kabelem IDE. Pokud ale můžete, připojujte disk od mechaniky zvlášť. Pokud takto neučiníte, tak se vám zpomalí disk i mechanika (Klement, 2002).

4.4.8 Montáž disketové jednotky

Dnes již málo používaná disketová mechanika se nepřipojuje nijak složitě. Opět se připojuje téměř stejně jako HDD. Používá se stejný kabel a je o něco menší. Kabel připojíme k základní desce a k FDD připojíme druhý konec kabelu. Tady je ovšem možnost, že kabel připojíte obráceně. Pokud připojíte kabel obráceně, FDD tím nezničíte. FDD jen nebude fungovat. Pokud vám FDD nefunguje, tak obraťte kabel (Klement, 2002).

4.4.9 Pravidla pro upgrade

Pokud používáte některý z operačních systémů pracujících v grafickém režimu (Windows, XWindow, Linux Mandriva, OS Macka pod.) je postup zvyšování výkonu počítače (upgrade) rozdělen do dvou skupin (Klement, 2002):

1) Neskokový upgrade (malá úprava hardware u novějších počítačů)

- Doplnit operační paměť (dnes je optimální 512 – 1 GB RAM)
- Vyměnit grafickou kartu za výkonnější (dnes je nezbytností karta do slotu AGP s minimálně 32 MB RAM – pro hry pak 128 MB RAM)

- Vyměnit procesor za výkonnější (musíte si ověřit, zda Vaše deska nový procesor podporuje)

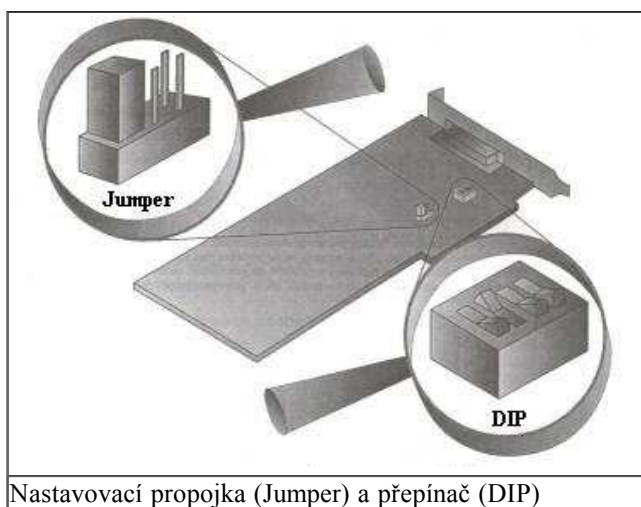
2) Skokový upgrade (velká úprava hardware u starších počítačů)

- Vyměnit základní desku za výkonnější (musíte si ověřit, zda Vaše skříň podporuje napájení nové desky)
- Doplnit novou desku o patřičné komponenty (paměti, procesor a případně grafickou kartu)
- Vyměnit pevný disk za rychlejší (stačí vyměnit disk na kterém je uložen operační systém).

Počítače řady PC jsou navrženy tak, aby bylo možné poměrně snadno vyměňovat jejich jednotlivé části (např. vyměnit vadný modul, vyměnit starší kartu, která již svým výkonem nedostačuje za novou), popř. aby bylo možné snadno stávající počítač rozšířit o nové zařízení. **Při instalaci nových karet do počítače je nezbytné postupovat v následujících třech krocích (Klement, 2002):**

- **konfigurace nové karty:** její správné nastavení tak, aby mohla v počítači pracovat
- **vlastní instalace:** její fyzické zasunutí do počítače
- **testování:** ověření, zda nová karta skutečně správně pracuje

Při konfiguraci nové desky je vždy nezbytné si pečlivě přečíst její dokumentaci a zjistit, jaké zdroje (resources) daná karta vyžaduje a jaké jejích nastavení umožňuje. Vlastní nastavení se provádí většinou pomocí nastavovacích propojek (jumperů), popř. pomocí přepínačů (DIP). U novějších karet se konfigurace provádí většinou programově pomocí speciálního programu dodaného společně s kartou. **Nastavení zdrojů, které karta ke své činnosti vyžaduje, je nutné provést tak, aby nebylo v konfliktu s žádným již existujícím zařízením.** Pokud by k takovému konfliktu došlo, znamená to ve většině případů špatnou funkci obou zařízení, popř. nefunkčnost celého počítače (Klement, 2002).

Nastavovací propojka (Jumper) a přepínač (DIP)

Může se stát, že konkrétní zařízení **nepodporuje žádné z možných nastavení**, která jsou v počítači ještě volná. V takovém případě bývá **nezbytné provést rekonfiguraci některých již dříve zapojených karet a tím uvolnit některý ze zdrojů požadovaných k činnosti nové karty** (Klement, 2002).

Vlastní instalace karty do počítače bývá většinou bezproblémová. Je nutné pouze dbát na opatrnou manipulaci s kartou a otevřeným počítačem a veškeré **zapojování a vypořádání provádět, až na výjimky, s vypnutým počítačem, aby nedošlo k poškození karet nebo k poškození celého počítače.**

- ♦ Každá skříň má na čelní stěně ovládací tlačítka a dvířka mechanik, na zadní stěně propojovací konektory.
- ♦ Podle provedení a tvaru skříně je možné rozlišit následující typy: desktop, slim, Minitower, Toner.
- ♦ Důležitým parametrem napájecích zdrojů je výkon, který je pro běžné počítače (desktop, minitower) 230 W, pro velké sestavy (bigtower) přes 350 W.
- ♦ Paralelní rozhraní CENTRONICS - Původně bylo určeno pro připojení tiskárny a je také často označováno podle stejnojmenného výrobce tiskáren "Centronics". Přenos dat PC - tiskárna byl jednosměrný, a tak i Centronics je jednosměrným rozhraním (od PC do tiskárny).
- ♦ Sériové rozhraní - RS 232 - Je nejstarším rozhraním, známé je i pod označením V 24. Kvůli sériovému přenosu (bit za bitem) je pomalejší než paralelní rozhraní, je však univerzálnější - pracuje s ním většina periférií.
- ♦ Rozhraní PS/2 - PS/2 je konektor použitý IBM u počítačů řady PS/2. Konektor je vyveden ze základní desky, jeho tvar vidíte na obrázku. U mnoha dnešních PC je zásuvkou PS/2 připojena k PC myš, u notebooků často i klávesnice.
- ♦ USB (Universal Serial Bus) - Má topologickou strukturu podobnou pyramidě. Na vrcholku pyramidy stojí "hostitel" (většinou počítač), který řídí podřízená zařízení. Od počítače - hostitele vede jen jediný kabel, který se může větvit k dalším perifériím. Větvení probíhá buď v některé z periférií, nebo jsou v kabelu zařazeny HUBy (rozbočovače), v nichž se kabel větví.
- ♦ Rozhraní FireWire - Rozhraní FireWire (jinak také IEEE-1394 nebo I-link, v překladu "hořící drát") je rychlostní rozhraní, které umožňuje rychlost přenosu až 400 Mb/s.
- ♦ Rozhraní On-Board - Rozhraní integrovaná na základní desce.
- ♦ Desku připevňujeme pomocí hranatých šroubků. Až to budeme mít, máme tak připevníme procesor - to je jemná záležitost. Patičce procesoru snad najdeme všichni. U patice je malá páčka. Tu pomalu a hlavně nenásilně zvedneme. Potom vezmeme procesor pinzetou nebo rukou (opět podotýkám opatrně), zasadíme do patice skoseným rohem ke skosenému rohu. Poté ho natřeme teplovodivou pastou.
- ♦ Na natřený procesor teplovodivou pastou nasadíme opatrně chladič.
- ♦ Při instalaci nových karet do počítače je nezbytné postupovat v následujících třech krocích: konfigurace nové karty, vlastní instalace, testování.

Kontrolní otázky

- 1) Uveďte jednotlivé části počítačové skříně (co obsahuje). (odpověď naleznete [zde](#))
- 2) Popište provedení počítačových skříní. (odpověď naleznete [zde](#))
- 3) Charakterizujte typy zdrojů. (odpověď naleznete [zde](#))
- 4) Vyjmenujte druhy I/O rozhraní a následně je popište. (odpověď naleznete [zde](#))
- 5) Uveďte postup montáže základní desky, procesoru a chladiče. (odpověď naleznete [zde](#))
- 6) Uveďte postup montáže pevného disku a disketové mechaniky. (odpověď naleznete [zde](#))
- 7) Analyzujte možnosti upgrade starších počítačů. (odpověď naleznete [zde](#))

Pojmy k zapamatování

Počítačová skříň, Desktop, Slim, Minitower, Toner, Napájecí zdroj, I/O rozhraní, Paralelní rozhraní CENTRONICS, Sériové rozhraní RS 232, Rozhraní PS/2, USB, Rozhraní FireWire, Rozhraní On-Board, Upgrade.

Studijní literatura

Základní:

KLEMENT, M. *Výpočetní technika - software a hardware*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2002. 178 s. ISBN 80-244-4012-6.

Rozšířená (pro hlubší pochopení):

Průvodce studiem

A jsme opět na konci další disciplíny. Jistě začínáte pozorovat, že se postupně mění Váš pohled na počítač. Již to není jen uzavřená „skříňka“, o které jste nevěděli co je uvnitř, ale víte co v ní je a hlavně k čemu to všechno slouží.

Jednoduše, stáváte se z běžného pasivního uživatele počítače poučeným odborníkem. Váš přístup postupně začíná být aktivní a tvůrčí. Jen tak dále!

Autor

Jméno: doc. PhDr. Milan KLEMENT, Ph.D.

Narozen: 22. 10. 1974

Vzdělání:

- 1999 Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.
Obor: učitelství pro 2. stupeň základních škol.
Aprobační předměty: matematika – technická a informační výchova získání titulu Mgr.
- 1999 Přijetí do programu doktorandského studia v oboru Pedagogika.
- 2002 Vykonání rigorózní zkoušky a získání titulu PhDr.
- 2004 Vykonání státní doktorské zkoušky včetně obhajoby disertační práce v oboru Pedagogika a získání vědecké hodnosti Ph.D.
- 2012 Vykonání habilitačního řízení a obhajoba habilitační práce a získání titulu doc. (téma habilitační práce: Hodnocení elektronických studijních opor v distančním vzdělávání realizovaném formou e-learningu na vysokých školách).

Vybrané publikované práce:

- KLEMENT, M. The Attitudes of the Czech Students to E-Learning in the Long-term Perspective. In: *eCanadian Journal of Humanities and Social Sciences*. Toronto – Canada 2013, Volume 2, Issue 1. ISSN 1712-8056.
- KLEMENT, M., DOSTÁL, J. Evaluating electronic learning supports. In: *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Elsevier. 2012, Volume 69, Issue 1, pp. 907-914. ISSN 1877-0428.
- KLEMENT, M., DOSTÁL, J. E-learning in tertiary education from students' point of view. In: *Problems of Education in the 21st Century*. Šiauliai – Lithuania. 2012, Volume 43, Issue 14, pp. 33-43. ISSN 1822-7864.
- KLEMENT, M., REŠKOVÁ, M. Primary school students' and teachers' opinions about interactive boards and their possible utilization in tuition. In: *The Journal Of Elementary Education*. Maribor, Slovenia. 2012, Volume 5, Issue 3, pp. 21-36. ISSN 1855-4431.
- KLEMENT, M. Modern didactic tools and the possibilities of their implementation into the educational proces. In: *Problems of Education in the 21st Century*. Šiauliai – Lithuania. 2012, Volume 39, Issue 13, pp. 82-92. ISSN 1822-7864.
- CHRÁSKA, M. a KLEMENT, M. The use of cluster analysis in creating a typology of students. In: *Edukacja-Technika-Informatika – wybrane problemy edukacji technicznej i zawodowej*. Rzeszów, Poland. 2011, Volume 2, Issue 1, pp. 241–249. ISSN 2080-9069.
- KLEMENT, M., REŠKOVÁ, M. Interactive board and its possibilities of usage in the primary education. In: *Child Psychopedagogy*. Craiova, Romania. 2012, Volume 12, Issue 2. ISSN 1583-2783.
- KLEMENT, M. E-learning through the eyes of the czech students. In: *Journal of Science Education*. Bogota, Colombia. 2012, Volume 13, Issue 2. ISSN 0124-5481
- KLEMENT, M., DOSTÁL, J. E-learning within the framework of the czech university system. In: *The Journal Of Elementary Education*. Maribor, Slovenia. 2013, Volume 6, Issue 1. ISSN 1855-4431.
- KLEMENT, M., MAREŠOVÁ, H., LANGER, J. Approaches to Creating E-learning Educational Tools Reflecting the Students with Special Needs. In: *13th International Conference on Computers Helping People with Special Needs: ICCHP@UDL 2012*. 1. vyd., Linco: Johannes Kepler University of Linz, 2012. s. 207–216. ISBN 978-80-210-6060-9.
- MAREŠOVÁ, H., KLEMENT, M. Multiuser virtual environments and people with special needs. In: *13th International Conference on Computers Helping People with Special Needs: ICCHP@UDL 2012*. 1. vyd., Linco: Johannes Kepler University of Linz, 2012. s. 217–220. ISBN 978-80-210-6060-9.
- KLEMENT, M., CHRÁSKA, M., DOSTÁL, J. The electronic learning supports' evaluation system. In: *Sborník přednášek z mezinárodní vědecko-odborné konference: DIDMATTECH 2012*. Komárno, J. Selye University, Slovakia, 10. až 13. října 2012. ISBN 971-2204-496-2.
- KLEMENT, M. Tools for the Electronic Learning Supports' Quality Assessment. In: *DIVAI 2012 9th International Scientific Conference on Distance Learning in Applied Informatics, 2012*. 1. vyd.,

- Nitra: Constantine the Philosopher University in Nitra, 2012. s. 185–192. ISBN 978-80-558-0092-9. (editoři: Prof. Martin Cápay; Prof. Miroslava Mesárošová; prof. Viera Palmárová).
- KLEMENT, M., DOSTÁL, J. MAREŠOVÁ, H. Elements of electronic teaching materials and individual cognitive learning style of the student. In: *4RD International Conference on Education & Educational Psychology: ICEEPSY 2013*. 1. vyd., Istanbul: Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2013.
 - DOSTÁL, J., KLEMENT, M., SERAFÍN, Č. Activating agents and their application in e-learning. In: *4th International Conference on New Horizons in Education: INTE 2013*. 1. vyd., Rome: Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2013.
 - KLEMENT, M., ŠTENCL, J. Elektronický dotazníkový systém určený pro sběr výzkumných dat v rámci LMS. In: *Journal of Technology and Information Education*. 2012, Olomouc - EU, Palacký University, Sv. 4, č. 3, s. 31–36. ISSN 1803-537X.
 - MAREŠOVÁ, H., KLEMENT, M. Současné trendy rozvoje e-learningového vzdělávání. In: *Journal of Technology and Information Education*. 2012, Olomouc - EU, Palacký University, Sv. 4, č. 3, s. 54–59. ISSN 1803-537X.
 - DOSTÁL, J., KLEMENT, M. Počítačem podporované vzdělávání – výsledky výzkumné sondy. In: *Journal of Technology and Information Education*. 2012, Olomouc - EU, Palacký University, Sv. 4, č. 3, s. 15–19. ISSN 1803-537X.
 - KLEMENT, M., DOSTÁL, J. Využívání a role e-learningu v současném vysokoškolském vzdělávání. In: *Aula – časopis pro vysokoškolskou a vědní politiku*. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, roč. 20, č. 1, 2012, s. 93 - 110. ISSN 1210-6658.
 - KLEMENT, M., CHRÁSKA, M. Typologie studentů dle zájmu o vzdělávání realizované formou e-learningu aneb: je e-learning vhodný pro každého? In: *Journal of Technology and Information Education*. 2012, Olomouc - EU, Palacký University, Sv. 4, č. 2, s. 5–11. ISSN 1803-537X.
 - KLEMENT, M. Teorie učení a technologie jako determinanty rozvoje distančního vzdělávání a e-learningu. In: *Media4u Magazine*. 2012, Praha – EU, roč. 9, č. 1, s. 64–69. ISSN 1214-9187.
 - KLEMENT, M. Teorie učení a jejich odraz v distančním vzdělávání realizovaném formou e-learningu. In: *e-Pedagogium*. 2012, Olomouc, Vydavatelství UP, roč. 2012, č. 1, s. 61–71. ISSN 1213-7758.
 - KLEMENT, M. From the board to e-learning. In: *AD ALTA – Journal of Interdisciplinary Reserch*. Hradec Králové, Magnanimitas, roč. 1, č. 2, 2011, s. 46 – 50. ISSN 1804-7890.
 - KLEMENT, M., CHRÁSKA, M. Vymezení kritérií evaluace elektronických distančních opor. In: *Media4u Magazine*. 2011, Praha – EU, roč. 8, č. X1, s. 34–37. ISSN 1214-9187.
 - KLEMENT, M., DVORSKÝ, J. Cesta k hodnocení elektronických studijních opor. In: *Aula – časopis pro vysokoškolskou a vědní politiku*. Praha: centrum pro studium vysokého školství, roč. 19, č. 03-04, 2011, s. 46–53. ISSN 1210-6658.
 - KLEMENT, M. Hodnocení elektronických studijních opor v kontextu pedagogicko-technologického pojetí e-learningu. In: *Paidagogos - časopis pro pedagogiku v souvislostech*. Olomouc – EU, roč. 2011, č. 2, s. 23–70. ISSN 1213-3809.
 - KLEMENT, M., CHRÁSKA, M. Vymezení kritérií evaluace elektronických distančních opor. In: *Media4u Magazine*. 2011, Praha – EU, Sv. 1, č. 2, s. 69–72. ISSN 1214-9187.
 - CHRÁSKA, M., KLEMENT, M. Možnosti využití shlukové a faktorové analýzy při optimalizaci kritérií evaluace elektronických distančních opor. In: *Media4u Magazine*. 2011, Praha – EU, Sv. 1, č. 2, s. 62–65. ISSN 1214-0554.
 - KLEMENT, M. a DOSTÁL, J. E-learning a jeho uplatnění na PdF UP Olomouc. In: *Journal of Technology and Information Education*. 2010, Olomouc - EU, Palacký University, Sv. 2, č. 1, s. 19 –23. ISSN 1803-537X.
 - KLEMENT, M. Kvalita výukových programů a její hodnocení. In: *Journal of Technology and Information Education*. 2009, Olomouc - EU, Palacký University, Volume 1, Issue 1, p. 33–38. ISSN 1803-537X.
 - KLEMENT, M., KUBRICKÝ, J. Softwarová infrastruktura jako obsah vzdělávání. In: *Journal of Technology and Information Education*. 2009, Olomouc - EU, Palacký University, Volume 1, Issue 2, p. 96–99. ISSN 1803-537X.
 - KUBRICKÝ, J., KLEMENT, M. Objektově orientované programování ve výuce. In: *Journal of Technology and Information Education*. 2009, Olomouc - EU, Palacký University, Volume 1, Issue 3, p. 136–138. ISSN 1803-537X.
 - KLEMENT, M. Virtuální infrastruktura. In: *Journal of Technology and Information Education*. 2009, Olomouc - EU, Palacký University, Volume 1, Issue 2, p. 86–88. ISSN 1803-537X.
 - KLEMENT, M. a CHRÁSKA, M. Rozvoj kompetencí učitelů v oblasti práce s ICT. In: *Modernizace vysokoškolské výuky technických předmětů - díl 2. (zvláštní číslo)*, Hradec Králové, 2005. 1. vyd., Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus, 2005, s. 43–46. ISSN 1214-0554 (DEVELOPMENT OF TEACHERS ICT COMPETENCES).

- KLEMENT, M. a CHRÁSKA, M. Kompetenční úrovně učitelů v oblasti práce s ICT. In: *Modernizace vysokoškolské výuky technických předmětů - díl 3.* (zvláštní číslo), Hradec Králové, 2004. 1. vyd., Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus, 2004, s. 12–16. ISSN 1214-0554 (TEACHERS' ICT COMPETENCES LEVELS).

Monografie

- KLEMENT, M., CHRÁSKA, M., DOSTÁL, J., MAREŠOVÁ, H. *E-learning: elektronické studijní opory a jejich hodnocení*. 1. vyd., Olomouc: Agentura GEVAK, 2012, 341 s. ISBN 978-80-86768-38-0. (recenzenti: prof. dr. hab. Wojciech Walat, Ph.D.; doc. PhDr. Libuse Podlahová, CSc.).
- KLEMENT, M. *Přístupy k hodnocení elektronických studijních opor určených pro realizaci výuky formou e-learningu*. 1. vyd., Olomouc: Velfel, 2011, 124 s. ISBN 978-80-87557-13-6. (recenzenti: prof. dr. hab. Wojciech Walat, Ph.D.; Prof. RNDr. Josef Molnár, CSc.).
- KLEMENT, M. Možnosti evaluace výukových programů. In: CHRÁSKA, M. *Mění se role učitele a žáka v nastupující informační společnosti ve vztahu k požadavkům státní koncepce informační politiky*. 1. vyd., Olomouc: Votobia, 2006. 213 s. ISBN 80-7220-250-X. (samostatně strana: 95–148, recenzenti: Prof. Ing. Otakar Sláma, DrSc.; Dr. Wojciech Walat).
- CHRÁSKA, M., KLEMENT, M. Současná situace ve využití ICT na základních školách. In: CHRÁSKA, M. st. *Evaluační pedagogické výzkumy a jejich metody*. 1. vyd., Olomouc: Votobia Praha, 2004, 319 s. ISBN 80-7220-210-3. (samostatně strana: 100–152).

Učebnice a skripta

- KLEMENT, M. *Základy tvorby výukových programů*. 1. vyd., Olomouc: agentura GEVAK, 2013. 127 s. ISBN 978-80-86768-42-7.
- KLEMENT, M. *Principy a možnosti počítačových sítí*. 1. vyd., Olomouc: agentura GEVAK, 2013. 88 s. ISBN 978-80-86768-41-0.
- KLEMENT, M., KLEMENT, J., LAVRINČÍK, J. *Metody realizace a hodnocení výuky základů programování*. 1. vyd., Olomouc: Jiří Dostál, 2012. 96 s. 978-80-87658-01-7.
- KLEMENT, M., DOSTÁL, J., BÁRTEK, K., LAVRINČÍK, J. *Učebnice interaktivní výuky s využitím multimediální učebny*. 2. přepracované vyd., Velfel, 2011. 328 s. 978-80-87557-00-6.
- KLEMENT, M., DOSTÁL, J., BÁRTEK, K., LAVRINČÍK, J. *Učebnice interaktivní výuky s využitím multimediální učebny*. 1. vyd., Velfel, 2010. 347 s. ISBN 978-80-904088-8-3.
- KLEMENT, M. *Microsoft Windows XP a Microsoft Office XP*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2005. 180 s. ISBN 80-244-1081-8.
- KLEMENT, M. *Tvorba webových stránek pomocí aplikace Microsoft FrontPage 2002*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2004. 140 s. ISBN 80-244-0630-6.
- KLEMENT, M. *Grafické programy a multimedia - AutoCAD 2000*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2003. 214 s. ISBN 80-244-0317-X.
- KLEMENT, M. *Výpočetní technika - hardware a software*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2002. 178 s. ISBN 80-244-4012-6.
- KLEMENT, M. *Základy programování v jazyce Visual Basic*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2002. 328 s. ISBN 80-262-4287-9.
- KLEMENT, M. *Základy práce s PC*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2001. 214 s. ISBN 80-244-0317-X.
- KLEMENT, M. *Grafické programy CAD1 – Úvod do AutoCADu*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 62 s. ISBN 978-80-244-2233-6.
- KLEMENT, M. *Grafické programy CAD2 – Základy kreslení 2D výkresů v AutoCADu*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 65 s. ISBN 978-80-244-2234-3.
- KLEMENT, M. *Grafické programy CAD3 – Pokročilé kreslení 2D výkresů v AutoCADu*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 71 s. ISBN 978-80-244-2235-0.
- KLEMENT, M. *Grafické programy CAD4 – Základy kreslení 3D výkresů v AutoCADu*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 64 s. ISBN 978-80-244-2236-7.
- KLEMENT, M. *Grafické programy CAD5 – Pokročilé kreslení 3D výkresů v AutoCADu*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 61 s. ISBN 978-80-244-2237-4.
- KLEMENT, M. *Základy programování v jazyce Visual Basic1 – Úvod do MS Visual Basic 6.0*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 84 s. ISBN 978-80-244-2177-3.
- KLEMENT, M. *Základy programování v jazyce Visual Basic2 – Začátky programování v MS Visual Basic 6.0*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 60 s. ISBN 978-80-244-2178-0.
- KLEMENT, M. *Základy programování v jazyce Visual Basic3 – Pokročilejší programování v MS Visual Basic 6.0*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 64 s. ISBN 978-80-244-2179-7.
- KLEMENT, M. *Základy programování v jazyce Visual Basic4 – Pokročilé programování v MS Visual Basic 6.0*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. 68 s. ISBN 978-80-244-2180-3.

- KLEMENT, M. *Počítačové komponenty 1*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 63 s. ISBN 978-80-85783-92-6.
- KLEMENT, M. *Počítačové komponenty 2*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 61 s. ISBN 978-80-85783-93-9.
- KLEMENT, M. *Počítačové komponenty 3*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 62 s. ISBN 978-80-85783-94-0.
- KLEMENT, M. *Software*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 62 s. ISBN 978-80-85783-95-7.
- KLEMENT, M. *Virtual PC a instalace Windows XP*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 66 s. ISBN 978-80-85783-96-4.
- KLEMENT, M. *Správa a provoz Windows XP*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 60 s. ISBN 978-80-85783-97-1.
- KLEMENT, M. *Práce s aplikací Word*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 73 s. ISBN 978-80-85783-89-6.
- KLEMENT, M. *Práce s aplikací Excel*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 71 s. ISBN 978-80-85783-90-2.
- KLEMENT, M. *Práce s aplikací PowerPoint*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 58 s. ISBN 978-80-85783-91-9.
- KLEMENT, M. *Základy práce s aplikací Internet Explorer*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 62 s. ISBN 978-80-85783-88-9.
- KLEMENT, M. *Úvod do problematiky počítačových sítí*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 69 s. ISBN 978-80-244-1940-4.
- KLEMENT, M. *IP adresace a směrování v počítačových sítích*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 69 s. ISBN 978-80-244-1942-8.
- KLEMENT, M. *Služby DNS a DHCP*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 65 s. ISBN 978-80-244-1941-1.
- KLEMENT, M. *Správa Windows 2003 server*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 82 s. ISBN 978-80-244-1943-5.
- KLEMENT, M. *Windows 2003 server a jeho konfigurace*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 66 s. ISBN 978-80-244-1942-2.
- KLEMENT, M. *Služby spojené s Active Directory*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. 73 s. ISBN 978-80-244-1945-9.
- KLEMENT, M. a SERAFÍN, Č. *Práce s počítačem 1 - Úvod do hardware a software*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2005. 65 s. ISBN 80-244-1038-9.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem 2 - Microsoft Windows XP*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2005. 71 s. ISBN 80-244-1039-7.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem 3 - Průzkumník Windows*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2005. 65 s. ISBN 80-244-1040-0.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem 4 - Microsoft Word pro začátečníky*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2005. 67 s. ISBN 80-244-1041-9.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem 5 - Microsoft Word pro pokročilé*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2005. 73 s. ISBN 80-244-1052-4.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem 6 - Microsoft Internet Explorer*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2005. 63 s. ISBN 80-244-1053-2.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem 7 - Microsoft Excel pro začátečníky*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2006. 61 s. ISBN 80-244-1209-8.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem 8 - Microsoft Excel pro pokročilé*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2006. 61 s. ISBN 80-244-1306-X.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem 9 - Microsoft PowerPoint pro začátečníky*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2006. 62 s. ISBN 80-244-1307-8.
- KLEMENT, M., DOSTÁL, J., KLEMENT, J. *Metody realizace a hodnocení interaktivní výuky*. 1. vyd., Velfel, 2011. 104 s. ISBN 978-80-87557-01-3.
- KLEMENT, M. *Práce s počítačem*. In: HOLOUŠOVÁ, D., KROBOTOVÁ, M. *Diplomové a závěrečné práce*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, 117 s. ISBN 80-244-0458-3.
- KLEMENT, M.; LAVRINČÍK, J. *Úvod do MS Visual Basic 2010*. 1. vyd., Litovel: VELFEL, 2011. 82 s. ISBN 978-80-87557-07-5.
- KLEMENT, M.; LAVRINČÍK, J. *Začátky programování v MS Visual Basic 2010*. 1. vyd., Litovel: VELFEL, 2011. 68 s. ISBN 978-80-87557-08-2.
- KLEMENT, M.; LAVRINČÍK, J. *Pokročilejší programování v MS Visual Basic 2010*. 1. vyd., Litovel: VELFEL, 2011. 73 s. ISBN 978-80-87557-09-9.

- KLEMENT, M.; LAVRINČÍK, J. *Pokročilé programování v MS Visual Basic 2010*. 1. vyd., Litovel: VELFEL, 2011. 65 s. ISBN 978-80-87557-10-5.

Aktivní vystoupení na vědeckých konferencích:

- 4th International Conference on New Horizons in Education: ICNHE 2013 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Řím, Itálie.
- 4RD International Conference on Education & Educational Psychology: ICEEPSY 2013 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Antalya, Turecko.
- 3th International Conference on Education & Educational Psychology: ICEEPSY 2012 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Istanbul, Turecko.
- DIDMATTECH 2012 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Komárno, Slovensko.
- The 13th International Conference on Computers Helping People with Special Needs: ICCHP 2012 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Linec, Rakousko.
- 9th International Distance Learning in Applied Informatics: DIVAI 2012 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Nitra - Štúrovo, Slovenská republika.
- Celoživotné vzdelávanie v oblasti BOZP 2012 (mezinárodní vědecko-odborné sympóziu), Nitra, Slovenská republika.
- Technológie vzdelávania v príprave učiteľov prírodovedných a technických predmetov (mezinárodní vědecko-odborná konference), Nitra, Slovenská republika.
- Technológie vzdelávania v príprave učiteľov prírodovedných a technických predmetov 2011 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Prešov, Slovenská republika.
- Modernizace vysokoškolské výuky technických předmětů 2013 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Hradec Králové.
- 20. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu: Kvalita ve vzdělávání 2012 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Praha.
- 7. mezinárodní konference o distančním vzdělávání: DISCO 2012 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Praha. (mezinárodní vědecko-odborná konference), Praha.
- Trendy technického vzdělávání 2012 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Olomouc.
- Modernizace vysokoškolské výuky technických předmětů 2012 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Hradec Králové.
- Strategie technického vzdělávání v reflexi doby 2011 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Ústí nad Labem.
- Trendy technického vzdělávání 2011 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Olomouc.
- 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu: Smíšený design v pedagogickém výzkumu 2011 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Brno.
- Modernizace vysokoškolské výuky technických předmětů 2011 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Hradec Králové.
- Trendy technického vzdělávání 2010 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Olomouc.
- Trendy technického vzdělávání 2009 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Olomouc.
- Trendy technického vzdělávání 2008 (mezinárodní vědecko-odborná konference), Olomouc.

Řešené projekty a granty:

- Řešitel projektu GAČR P407/11/1306 „Evaluace vzdělávacích materiálů určených pro distanční vzdělávání a e-learning.“ (2011-2012).
- Spoluřešitel projektu GAČR 406/03/1446 „Mění se role učitele a žáka v nastupující informační společnosti ve vztahu k požadavkům státní koncepce informační politiky.“ (Řešitel: doc. PhDr. Miroslav Chráska, Ph.D. 2003-2005).
- Spoluřešitel projektu GAČR 406/03/H012 „Aktuální problémy pedagogických a oborových didaktik v období vstupu ČR do EU“. (Řešitel: Prof. PhDr. Miroslav Chráska, CSc. 2003-2007).
- Spoluřešitel projektu GAČR 406/02/1113 „Evaluční pedagogické výzkumy a jejich metody“. (Řešitel: Prof. M. Chráska, CSc. 2002-2004).
- Spoluřešitel projektu 7AMB12SK106 „Diseminace nástrojů metodické podpory učitelů technických předmětů“. (2012-2013)
- Řešitel projektu FRVŠ „Inovace vybavení laboratoře pro tvorbu a zpracování digitální grafiky“ (2013).
- Spoluřešitel projektu FRVŠ „Rozšíření přístupu studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci k informačním a komunikačním technologiím v době mimo výuku“ (2013).
- Řešitel projektu FRVŠ „Zvýšení kvality přístupu studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci k informačním a komunikačním technologiím“ (2010).
- Řešitel projektu FRVŠ „Modernizace laboratoře výpočetní techniky“ (2009).

- Řešitel projektu FRVŠ „Vybudování specializované počítačové učebny pro výuku cizích jazyků v rámci Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci“ (2008).
- Řešitel projektu FRVŠ „Rozšíření přístupu studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci k informačním a komunikačním technologiím“ (2007).
- Řešitel projektu ESF OP VK „Moderní učitel“; CZ.1.07/1.3.00/51.0041, (2014 – 2015).
- Řešitel projektu ESF OP VK „CAD - počítačem podporované technické kreslení do škol“; CZ.1.07/1.1.26/02.0091, (2013 – 2014).
- Řešitel projektu ESF OP VK „PROŠ - Programování do škol“; CZ.1.07/1.1.04/03.0056, (2011 – 2012).
- Řešitel projektu ESF OP VK „IVOŠ - Zvýšení kvality ve vzdělávání zavedením interaktivní výuky do škol“; CZ.1.07/1.1.04/01.0154, (2009 – 2011).
- Řešitel projektu MŠMT v rámci IRP UP na rok 2013 „Rozvoj informační infrastruktury Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci“ (2013).
- Řešitel projektu MŠMT v rámci IRP UP na rok 2012 „Rozvoj LMS systému UNIFOR s ohledem na zvýšení komfortu autorů distančních studijních textů při vytváření multimediálních studijních opor“ (2012).
- Řešitel projektu MŠMT v rámci IRP UP na rok 2012 „Rozvoj hardwarové a softwarové informační infrastruktury počítačové sítě a jejích služeb v podmínkách Pedagogické fakulty UP Olomouc“ (2012).
- Řešitel projektu MŠMT č. 15/14/2009 „Vybavení výukových prostor PdF UP multimediální a didaktickou technikou pro potřeby zvýšení efektivnosti edukačního procesu“ (2009).
- Řešitel projektu MŠMT č. 15/15/2009 „Rozšíření podpory tvorby multimediálních studijních opor autory distančních studijních textů v rámci LMS systému Unifor“ (2009).
- Řešitel projektu MŠMT č. 15/16/2009 „Rozvoj hardwarové a softwarové informační počítačové sítě a jejích služeb v podmínkách PdF UP“ (2009).
- Vedoucí řešitelského kolektivu projektu MŠMT č. 15/17/2009 „Inovace ozvučovacího parku v aule PdF UP“ (2009).
- Řešitel projektu MŠMT č. 166/3/b/2008 „Stabilizace a rozvoj hardwarové a softwarové informační infrastruktury počítačové sítě a jejích služeb v podmínkách UP Olomouc“ (2008).

Zahraněční a tuzemské pobyty a stáže:

- 2014 (listopad – 2 týdny) Uniwersytet Rzeszowski, Instytut Techniki (SOCRATES/ERASMUS Teaching Staff Mobility).
- 2014 (květen – 2 týdny) University Of Cracow, Uniwersytet Pedagogiczny, Wydział Matematyczno – Fizyczny - Techniczny (SOCRATES/ERASMUS Teaching Staff Mobility).
- 2013 (říjen – 2 týdny) University Of Cracow, Uniwersytet Pedagogiczny, Wydział Matematyczno – Fizyczny - Techniczny (SOCRATES/ERASMUS Teaching Staff Mobility).
- 2010 (říjen – 2 týdny) Slovenská technická univerzita v Bratislavě – MTF Trnava (SOCRATES/ERASMUS Teaching Staff Mobility).
- 2007 (září – říjen – 5 týdnů) Uniwersytet Rzeszowski, Instytut techniki, Zakład Dydaktyki Techniki i Informatyki (SOCRATES/ERASMUS Teaching Staff Mobility).
- 2008 (září) Počítačová škola GOPAS, Bratislava, Microsoft Gold partner. Studijní pobyt za účelem certifikace MOC 2273-20080200163 – „Microsoft Windows 2003 – Conducted by Microsoft certified partner for learning solutions“.
- 2009 (červen) SHARP ČR a.s, divize pro spolupráci se školským sektorem, Praha. Studijní pobyt za účelem certifikace MŠMT č.j. 27 429/2007-25-595 – „Použití hardware a software pro interaktivní výuku na ACTIVboard“ – stupeň: certifikovaný lektor.
- 2009 (leden) Microsoft ČR, divize pro spolupráci s vysokými školami, Praha. Studijní pobyt zaměřený na přednáškovou činnost zaměřenou na využití a použití vybraných softwarových aplikací v edukačním procesu.

Spolupráce s praxí:

- Pracovní workshop pro učitele a ředitele Základních škol Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku využití interaktivních didaktických prostředků v edukačním procesu, konaný v rámci projektu IVOŠ: Zvýšení kvality ve vzdělávání prostřednictvím interaktivní výuky - 14. 4. 2009 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele Základních škol Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku využití interaktivních didaktických prostředků v edukačním procesu, konaný v rámci projektu IVOŠ: Zvýšení kvality ve vzdělávání prostřednictvím interaktivní výuky - 23. 9. 2009 na PdF UP.

- Pracovní workshop pro učitele a ředitele Základních škol Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku využití interaktivních didaktických prostředků v edukačním procesu, konaný v rámci projektu IVOŠ: Zvýšení kvality ve vzdělávání prostřednictvím interaktivní výuky - 12. 2. 2010 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele Základních škol Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku využití interaktivních didaktických prostředků v edukačním procesu, konaný v rámci projektu IVOŠ: Zvýšení kvality ve vzdělávání prostřednictvím interaktivní výuky - 16. 4. 2010 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele Základních škol Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku využití interaktivních didaktických prostředků v edukačním procesu, konaný v rámci projektu IVOŠ: Zvýšení kvality ve vzdělávání prostřednictvím interaktivní výuky - 7. 1. 2011 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele Základních škol Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku využití interaktivních didaktických prostředků v edukačním procesu, konaný v rámci projektu IVOŠ: Zvýšení kvality ve vzdělávání prostřednictvím interaktivní výuky - 20. 5. 2011 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele víceletých gymnázií Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku výuky základů programování, konaný v rámci projektu PROŠ: Programování do škol - 4. 2. 2011 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele víceletých gymnázií Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku výuky základů programování, konaný v rámci projektu PROŠ: Programování do škol - 11. 3. 2011 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele víceletých gymnázií Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku výuky základů programování, konaný v rámci projektu PROŠ: Programování do škol - 8. 4. 2011 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele víceletých gymnázií Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku výuky základů programování, konaný v rámci projektu PROŠ: Programování do škol - 27. 5. 2011 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele víceletých gymnázií Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku výuky základů programování, konaný v rámci projektu PROŠ: Programování do škol - 29. 8. 2011 na PdF UP.
- Pracovní workshop pro učitele a ředitele víceletých gymnázií Olomouckého kraje, zaměřený na problematiku výuky základů programování, konaný v rámci projektu PROŠ: Programování do škol - 27. 4. 2012 na PdF UP.

Sumarizace použitých citačních a informačních zdrojů

- BEČVÁŘ, Z., MACH, P., PRAVDA, I. *Mobile networks* [CD-ROM]. 1st ed. Prague: Czech Technical University, [2013]. Požadavky na systém: Adobe Acrobat Reader. ISBN 978-80-01-05306-5.
- CAFOUREK, B. *Správa Windows Serveru 2008: průvodce pokročilého správce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 288 s. Profesional. ISBN 978-80-247-2124-8.
- CLEMENTS, A. *The Principles of Computer Hardware*. 2. vyd., Oxford: Oxford University Press, 1994. 682 s. ISBN 0-19-853764-6.
- DOSTÁLEK, L. *Velký průvodce protokoly TCP/IP: Bezpečnost*. 2. aktualiz. vyd., Praha: Computer Press, 2003. 571 s. ISBN 80-7226-849-X.
- ELIÁŠ, F. *Návrh a nasazení informačního systému pro správu hardware* [online]. 2012, 82 l. [cit. 2015-01-13].
- HORÁK, J. *BIOS a Setup: průvodce základním nastavením počítače: [určeno pro Windows 7, Vista a XP]*. 3., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2010. 160 s. ISBN 978-80-251-3035-3.
- JANSA, L., OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 2014. 414 s. ISBN 978-80-251-4201-1.
- KABELOVÁ, A. *Velký průvodce protokoly TCP/IP a systémem DNS*. 3. aktualiz. vyd., Praha: Computer Press, 2002. 542 s. ISBN 80-7226-675-6.
- KELBLEY, J., STERLING, M. *Microsoft Windows Server 2008 R2 Hyper-V: podrobný průvodce administrátora*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2011. 392 s. ISBN 978-80-251-3286-9.
- KLEMENT, M. *Principy a možnosti počítačových sítí*. 1. vyd., Olomouc: agentura GEVAK, 2013. 88 s. ISBN 978-80-86768-41-0.
- KLEMENT, M. *Výpočetní technika - hardware a software*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství UP, 2002. 178 s. ISBN 80-244-4012-6.
- KŘÍŽ, J. *Velký frekvenční slovník počítačů* 2003. 1. vyd., Ostrava: Montanex, 2002. 510 s. ISBN 80-7225-094-9.
- KUROSE, J. F., ROSS, K. W. *Počítačové sítě*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2014. 622 s. ISBN 978-80-251-3825-0.
- LAFATA, P., HAMPL, P., PRAVDA, M. *Digitální technika*. 1. vyd. V Praze: České vysoké učení technické, 2011. 164 s. ISBN 978-80-01-04914-3.
- LOWE, S. *Mistrovství ve VMware vSphere 5: kompletní průvodce profesionální virtualizací*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. 728 s. Mistrovství ve. ISBN 978-80-251-3774-1.
- MINASI, M. *Velký průvodce hardwarem* [z anglického originálu přeložili Jaroslav Černý, Václav Losík a Miloš Bartoň]. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2002. 763 s. ISBN 80-247-0273-8.
- PETROVIČ, M., ŠIMEK, M. *Bezdrátové sítě*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2013. vi, ii, 276 s. ISBN 978-80-261-0225-0.
- SMRČKA, A. *Software Systems Architecture: Working with Stakeholders Using Viewpoints and Perspectives* [online]. 2010, 118 l. [cit. 2015-01-13]. ISBN 978-013-3987-867.
- SMRČKA, A., VOJNAR, T. *Verification of asynchronous and parametrized hardware designs: monograph*. Vyd. 1. Brno: Faculty of Information Technology, Brno University of Technology, 2010. vi, 115 s. ISBN 978-80-214-4214-6.
- STANEK, W. R. *Group Policy: zásady skupiny ve Windows: kapesní rádce administrátora*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. 351 s. ISBN 978-80-251-2920-3.
- ŠIKA, Michal. *333 tipů a triků pro VMware*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2012. 276 s. ISBN 978-80-251-3659-1.
- TÓTH, M. *Stínové techniky na dnešním hardware a jejich porovnání* [online]. 2013, [cit. 2015-01-13].

doc. PhDr. Milan Klement, Ph.D.

Počítačové komponenty 2

Výkonná redaktorka Mgr. Emílie Petříková

Odpovědná redaktorka Mgr. Věra Krischková

Technická redakce doc. PhDr. Milan Klement, Ph.D.

Návrh a grafické zpracování obálky doc. PhDr. Milan Klement, Ph.D.

Publikace ve vydavatelství neprošla redakční jazykovou úpravou

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

www.vydavatelstvi.upol.cz

www.e-shop.upol.cz

vup@upol.cz

1. vydání

Olomouc 2015

Ediční řada – Studijní opora

ISBN 978-80-244-4566-3

Neprodejná publikace

vup 2015/201